Döyüşlərdən sonra gələn sevgidir,
Yaralardan qanı silən sevgidir,
Yurdda ev-ev sevinc bölən sevgidir,
Sevgidən də var yaralı ürəklər.

Unutmuşdu Turq nədənsə soy-sayı,
Qaytarırdı Uğurelə alayı,
Hərdən yana söyləyirdi, dolayı,
Sevgidən də var yaralı ürəklər.

Hərdən durub düşünürdü özünü,
«Yanqu»dan da çəkməyirdi gözünü,
«Qoy soruşum qızdan bunun düzünü»,
Sevgidən də var yaralı ürəklər.

XIII QAPI

Turq-Alçiçək söyləncisi

Uğureldən Əkbitənə getdilər,
Görüşəndə ağlaşarlar ayrılar.
Turq on beş il olmamışdı Başevdə,
Görüşəndə ağlaşarlar ayrılar.

Turqız dedi:-Bu qız qaçıb Başevdən,
Alçiçəkdir, onu yaxın qoyma sən,
Onu görmək istəmirəm bir də mən,
Görüşəndə ağlaşarlar ayrılar.

Tanı dedi:-O, uşaqdır, qoy qalsın,
Qaçıb gedib, bir də gəlib, qoy olsun,
Burda ona dibdaşı da qoyulsun,
Görüşəndə ağlaşarlar ayrılar.

Turq söylədi:-O, Yanqudur, qayıdıb,
Mənim sevgim gedib onu ayıldıb,

Sevgi onu dəyirman tək üyüdüb,
Görüşəndə ağlaşarlar ayrılar.

O, Yanqudur, ana, küsüb gedibdir,
O, Yanqudur, sevgisində itibdir,
Yanqu yeni bir gül olub bitibdir,
Görüşəndə ağlaşarlar ayrılar.

***

Ata, ana baxdı, gözlər bərəldi,
Yox, sevənlər üz döndərir hamıdan,
Bir-birini ancaq görür sevənlər,
Yox, sevənlər üz döndərir hamıdan.

Turqız dedi:-Dəli olub Turq deyən,
Dəlidirsə bu incəlik bəs nədən,
Tanrım, Turqu alma mənim əlimdən,
Yox, sevənlər üz döndərir hamıdan.
-Mən Yanquyam, Alçiçək yox, biliniz,
Könlünüzü özgəlikdən siliniz,
Sevgi ilə danışınız, gülünüz,
Yox, sevənlər üz döndərir hamıdan.

Tanı dedi:-Bu da dəli olubdur,
Üzündəki qaynar gənclik solubdur,
Öz adını öz üstündən silibdir,
Yox, sevənlər üz döndərir hamıdan.

Turq söylədi:-Qayıdarıq biz yenə,
Bizə gəl-gəl deyən sevgi yerinə,
Borcumuz yox bu sevgidə birinə,
Yox, sevənlər üz döndərir hamıdan.

***

Turqız dedi:-Oğlum, sənə yaraşmaz,
Şah tək gəzər, şah qız alar şah oğlu,
Niyə gərək sən Yanqunu sevəsən,
Şah tək gəzər, şah qız alar şah oğlu.

Tanı dedi:-Sən bu işə qarışma,
Bu, sevgidir, əl çək ondan, yapışma,
Daha Turqdan bunu – onu soruşma,
Şah tək gəzər, şah qız alar şah oğlu.

Bir ay qaldı Turq, Alçiçək burada,

Ayırd etdi Turqız ağı qaradan,
Bu sevgiyə göz qoymuşdu yaradan,
Şah tək gəzər, şah qız alar şah oğlu.

Turqız ilə Tanı verdi baş-başa,
Dedilər ki, qıza bir də yanaşaq,
Yeni deyil, ona yeni ad qoşaq,
Şah tək gəzər, şah qız alar şah oğlu.

Deyək, bu qız Çinel, Xaqan qızıdır,
Alnımıza, günümüzə yazıdır,
Bu qız günəş tanrısının özüdür,
Şah tək gəzər, şah qız alar şah oğlu.

***

Atasına bir gün dedi Turq belə:
-Alınyazı bizə göydə yazılır.
Uğurelə yerinc getsəm yaxşıdır,
Alınyazı bizə göydə yazılır.

Atmacalar daha məni doyurub,
İstəyimi alıb göyə sovurub,
Sevgi gəlib doğmaları ayırıb,
Alınyazı bizə göydə yazılır.

Mən gedirəm Uğurelə biryolluq,
Harda olsaq ata, bala bir olluq,
Sarsılmasın bu atalıq, oğulluq,
Alınyazı bizə göydə yazılır.

Hindel, Çinel gözün ora dikibdir,
Acıqanlıq dəni səpib, əkibdir,
Orda yerinc yeri aşıb, çökübdür,
Alınyazı bizə göydə yazılır.

Mən orada, sən burada var olaq,
Mindiyara boz baxana «vur» olaq,
Döyüşlərdə sellər kimi gur olaq,
Alınyazı bizə göydə yazılır.

***

Ata dedi:-Oğul, doğru deyirsən,
Doğru sözün qabağında söz olmaz.
Bacar öldü, Uğurelin dibdaşı,
Doğru sözün qabağında söz olmaz.

Əldə saxla Çinçayeli, Çineli,
Mənsə yenə qoruyaram bu yeri,
Cumər, Günay, Manayqızla Tuncərim,
Doğru sözün qabağında söz olmaz.

Balasqeldir, Asureldir, Tureldir,
Onlar daha basqın etmir on ildir,
Göz altdadır, görünənsə ağ güldür,
Doğru sözün qabağında söz olmaz.
-Ata, bil ki, mən kiçiyəm, sən uca,
Böyüklərdən söz eşidər balaca,
Bir ayağım mənim burda olacaq,
Doğru sözün qabağında söz olmaz.

Qoyma anam ağrı çəksin, sıxılsın,
Qoyma mənim sevgim üçün yaxılsın,
Qoyma böyük şahlığımız dağılsın,
Doğru sözün qabağında söz olmaz.

***

Gecə çıxdı uzaq yola iki gənc,
Bu dayanış qocaldıqca gəncləşir.
Şimşəkatla Quşat böyür-böyürə,
Bu dayanış qocaldıqca gəncləşir.

Pıçıltılar, uğuntular at üstdə,
Öpüşmələr yaşıl-yaşıl ot üstdə,
Ayrıldılar ordan bircə ad üstdə,
Bu dayanış qocaldıqca gəncləşir.

Anam sevgi, gör, nə yerə çatıbsan,
Gör, kimlərin sən başını qatıbsan,
Dirrik acı, sənsə bala batıbsan,
Bu dayanış qocaldıqca gəncləşir.

Gecə ağız marçıldadır, udqunur,
Öpüş üstə öpüş gəlir, dad qonur,
Tanrıya bax, ətdən, qandan nə yonub,
Bu dayanış qocaldıqca gəncləşir.

Yanqu gedib, Alçiçək də dalınca,
Sevənlər tək gör-gör dədə yalıncaq.
Sevil sən də, baş qoy, yat daş balınca,
Bu dayanış qocaldıqca gəncləşir.

***

-Mən sevildim, Yanqu anam sağ olsun,
Sevən yanır, o, yenidən doğulur.
Gözəl adın məni aldı, diriltdi,
Sevən yanır, o, yenidən doğulur.
Sən də yandın, pörşələndin, keçindin,
Qaldı mənə bir ovucluq isintin,
Yanmaq dedim, aldı məni üşüntü,
Sevən yanır, o, yenidən doğulur.

Sənin kimi mən də yanmaq istərəm,
Yanındaca səni anmaq istərəm,
Ana olmaq nədir, qanmaq istərəm,
Sevən yanır, o, yenidən doğulur.

Qoy dolanım ocağının başına,
Kəsi olum ağ külünə, daşına,
Dönüm mən də iç qatının quşuna,
Sevən yanır, o, yenidən doğulur.

«Qızım, gəlmə, mən səndəyəm, sən məndə,
Çox gənc öldüm, utanıram mən səndən,
Böyük ana kimi öl sən öləndə,
Sevən yanır, o, yenidən doğulur».

***

Turq soruşdu:-Danışırsan kiminlə?
Gör-gör dədə danışmağı bacarmır,
-Mən anamla danışırdım üz-üzə,
Gör-gör dədə danışmağı bacarmır.

-Yanqu!-deyib saqqalını yoldu Turq,
Buludlandı, bulud kimi soldu Turq,
Tüstüləşib od-alova doldu Turq,
Gör-gör dədə danışmağı bacarmır.

-Yanqu mənəm!-Tez-tez dedi Alçiçək,
Dan sökülür, yavaş-yavaş dur, gedək,
Dinlə, mənə Yanqu deyir gül, çiçək,
Gör-gör dədə danışmağı bacarmır.

Turq gözünü silib mindi atına,
Baş əydilər güllər Yanqu adına,
Tanrı verib hər bir şeyi qadına,

Gör-gör dədə danışmağı bacarmır.

Şimşəkatla Quşat yenə yanaşı,
Dönüb hərdən ağızlaşıb yalaşır,
Oğlan qıza, at da ata yaraşıq,
Gör-gör dədə danışmağı bacarmır.

***

Onlar bu yol Duzdağ yolu getdilər,
Dağ çayının qırağıyla yol sərin.
Zirvələrdən boylanırdı qartallar,
Dağ çayının qırağıyla yol sərin.

Dağdan aşıb su içməyə gələn daş,
Yolu kəsmə, mayallaq sal, bir də aş,
Qurşağacan girmə suya, yekəbaş,
Dağ çayının qırağıyla yol sərin.

Gül sallanıb qayalıqdan su içir,
Çaya düşüb bir boğulmuş gül keçir,
Tanrı gülə qayalıqda yer seçib,
Dağ çayının qırağıyla yol sərin.

Sınıq-sınıq, çilik-çilik qayalar,
Qayalarda qatı-qatı boyalar,
Ovuq-ovuq, ələk-ələk kahalar,
Dağ çayının qırağıyla yol sərin.

-Atım, sıçra, bu daşı da atıl, öt,
İstəyirsən gir çaylağa, çayla get,
Oynaqlaşan ləpələrdə sən də it,
Dağ çayının qırağıyla yol sərin.

***

Turqa açdı qucağını Duzdağel,
Ürəkləri sevindirir gözəllik,
Alçiçəyi alıb getdi gəlinlər,
Ürəkləri sevindirir gözəllik.

Qalın idi, enli, Turqun kölgəsi,
Qorxuluydu iri köksü, gövdəsi,
Ağır idi sözü, ərki, hikkəsi,
Ürəkləri sevindirir gözəllik.
Cumər yoxdu, o, Turelə getmişdi,
Manayqızın sevgisində itmişdi,

İlk sevgiylə gənc yaşları ötmüşdü,
Ürəkləri sevindirir gözəllik.

Yığıldılar çörəkçilər, onçular,
Duz daşıyan, quş ovlayan ovçular,
Yerliləşib oturmuşdu çuqçular,
Ürəkləri sevindirir gözəllik.

-Gəlin çalaq bu gənclərin toyunu,
Qoy səslənsin Minel yallı oyunu,
Boy yaradaq, qucaq elin boyunu,
Ürəkləri sevindirir gözəllik.

***

Çörəkçilər bic idilər, çoxbilmiş,
Toy hər evin öz içində qurular.
Bunu bilib acıqlandı Tanı şah,
Toy hər evin öz içində qurular.

Tanı küsdü, çörəkçilər sevindi,
Cumər gəldi, bu toy ilə öyündü,
Manayqızsa evdə qaldı, deyindi,
Toy hər evin öz içində qurular.

Turq da küskün, anasından, Başevdən,
İtkin idi, kimsəsizdi qız dünən,
Tapacaqdır öz yerini hər itən,
Toy hər evin öz içində qurular.

Turq öz evi sandı deyən Duzdağı,
Yersiz deyil,-dedi-toyu, toylağı,
Dedi, toydur bizim ellər qaynağı,
Toy hər evin öz içində qurular.

Tanı gəldi, Turqız, Tuncər, Manayqız,
Dedilər ki, qız toyudur bu, yalnız,
Oğlan toyu çalınacaq sayqısız,
Toy hər evin öz içində qurular.

***

-Nənəm kəsi belə gözəl gəlinə,
Ev-ocağı gülləndirən gəlindir.
Üzərliyi bol-bol yandır, tüstülət,
Ev-ocağı gülləndirən gəlindir.

Saçlarını dara, bur-bur, yana tök,
Yanağını gülləndirsin qoy sürtük,
Başındaca qızıl-çəpkən ağ örtük,
Ev-ocağı gülləndirən gəlindir.

Çuqçubaşı qoşu* qoşdu gəlinə,
Al ipəkdən qurşaq atdı belinə,
–Bacım-deyib o əl çəkdi telinə,
Ev-ocağı gülləndirən gəlindir.

Turqız açdı bağlamanı tələsik,
Üzük, sırğa, boyunbağı, bilərzik,
İynəylə sap, qayçı, sancaq, daş üskük,
Ev-ocağı gülləndirən gəlindir.

Bel oynadıb qızlar çıxdı oyuna,
Duzdağ, Ağüz eli gəldi toyuna,
Sulu yeri saldı qoşu payına,
Ev-ocağı gülləndirən gəlindir.

***

Toy çalındı eldə üç gün, üç gecə,
Toy-düyünün gileylisi çox olur.
Manayyurddan, Dirieldən gəldilər,
Toy-düyünün gileylisi çox olur.

Sonra gəlin on gün üzə çıxmadı,
Turqdan suvay bir kimsəyə baxmadı,
Ənlik-kirşan, sürtmə-çəkmə yaxmadı,
Toy-düyünün gileylisi çox olur.

Yayıldıqca toyun səsi bölgəyə,
Giley gəldi uzaq-uzaq ölkədən,
Gileyliydi hər olaydan ad güdən,
Toy-düyünün gileylisi çox olur.

Cehiz

Turqız, Tanı üç gün sonra qayıtdı,
Toy olsa da bu onları ayıltdı,
Bu, Turqızı sarsıdaraq qocaltdı,
Toy-düyünün gileylisi çox olur.

Gərək quraq Manayqızın toyunu,
Uca tutaq onun ulu soyunu,
Həm oxşayaq Cumərin də boyunu,

Toy-düyünün gileylisi çox olur.

***

Manmən xaqan Uğurelə yetişdi,
Doğma olur birdən-birə acıqan.
Yüz atlıyla pay-puş, bağış, al ipək,
Doğma olur birdən-birə acıqan.

Görüşdülər, öpüşdülər, qaldılar,
Alçiçəyin ürəyini aldılar,
Qonaq deyil, onlar doğma oldular,
Doğma olur birdən-birə acıqan.

Manmən dedi:-Siz bir yerdə qarıyın,
Mindiyarı, Uğureli qoruyun,
Qonşuları, yaxınları arayın,
Doğma olur birdən-birə acıqan.

Vuruşqandır, döyüşkəndir Alçiçək,
Bu çiçəkdən çiçək alaq biz gərək,
Bir də sizi çoxuşaqlı biz görək,
Doğma olur birdən-birə acıqan.

Manmən dedi:-Qarayağı bol edək,
Aramızda yolu ipəkyol edək,
Sözü, sazı, mahnıları bal edək,
Doğma olur birdən-birə acıqan.

***

Yetkin yaşda ana oldu Alçiçək,
Gec-tez oğlan ata olur, qız ana.
Qoşa doğdu, Odərpayla Odərboy,
Gec-tez oğlan ata olur, qız ana.
Əl çəkmədi ana oxdan, tutaqdan,
Vuruşlarda o düşmədi ayaqdan,
Gözəl idi yenə üzdə-yanaqda,
Gec-tez oğlan ata olur, qız ana.

Yox, Odərpay çox da sağlam olmadı,
Odərboysa heç yerdə dinc qalmadı,
Öyüd-möyüd heç vecinə almadı,
Gec-tez oğlan ata olur, qız ana.

Üç yaşacan Alçiçəklə yatdı o,
Beş yaşına Əkbitəndə çatdı o,

Qılınclaşma öyrəncini tutdu o,
Gec-tez oğlan ata olur, qız ana.

Odərpaysa inanışdan yapışdı,
O, Sərtüzlə, Qarçiçəklə tapışdı,
Yaxşı yolla pisliklərlə çarpışdı,
Gec-tez oğlan ata olur, qız ana.

***

Odərpaya düşdü ellər, uluslar,
Hər igidə ad-san gərək, yer gərək,
Qardaşına yurdlar, boylar verildi,
Hər igidə ad-san gərək, yer gərək.

Manayyurdla Duzdağ, Ağüz, Subölən,
Qoşaboğaz, Qoşadəniz, Əkbitən,
Qatışıldı, bölüşüldü yenidən,
Hər igidə ad-san gərək, yer gərək.

Qobuyerin, Qoşaçayın yerinci,
Odərboyun oldu uşaq sevinci,
Düşdü dilə Odərboyyurd söyləncı,
Hər igidə ad-san gərək, yer gərək.

Turqa görə qardaşları öydülər,
Hər görəndə onlara baş əydilər,
Çörəkçilər dalda deyib söydülər,
Hər igidə ad-san gərək, yer gərək.

Bu nə demək, şahlar yenə yer bölür,
Döyüşlərdə yerli ölür, yer ölür,
Başev olub ölüyuyan, şah ölü,
Hər igidə ad-san gərək, yer gərək.

***

Turqa görə qardaşları öydülər,
Uşaq üçün öydür ata kölgəsi.
Dolaşdılar ulusları, boyları,
Uşaq üçün öydür ata kölgəsi.

Böyük Turqun basarlığı, varlığı,
Ata kökdür, həm ağacın qabığı,
Ata qoşa qardaşların qoruğu,
Uşaq üçün öydür ata kölgəsi.

Böyüdülər, bolluq, qulluq gördülər,
El-obaya göstəriş də verdilər.
Hərdən gedib döyüşlərə girdilər,
Uşaq üçün öydür ata kölgəsi.

Böyüdülər böyük Turqtay biçimdə,
Biri döyüş, biri ocaq içində,
İkisi də şimşək, qaplan gücündə,
Uşaq üçün öydür ata kölgəsi.

Biri ulus, biri ocaq söylədi,
Biri tanrı, biri yaraq söylədi,
Biri üztut, biri ovlaq söylədi,
Uşaq üçün öydür ata kölgəsi.

***

On beş yaşda o oturdu ocaqda,
Tanrılara yaxın olur ocaqlar.
Ocaq etdi Suböləni, Duzdağı,
Tanrılara yaxın olur ocaqlar.

Nə Turq dindi, nə Alçiçək, nə Turqız,
Yalqızların içindəcə o, yalqız,
O qalmadı bir an belə Tanrısız,
Tanrılara yaxın olur ocaqlar.
Tanrıçılar yığıldılar ocağa,
Üz qoydular Subölənə, Duzdağa,
Yer qalmadı yoldan ötən qonağa,
Tanrılara yaxın olur ocaqlar.

Ana daddı tək qalmağın dadını,
Dedi, geri götürərəm andımı,
Gərək Odər qoymayaydım adını,
Tanrılara yaxın olur ocaqlar.

Turq söylədi:-Tanrı belə buyurub,
Onu bizdən, bizi ondan ayırıb,
Qılınclaşma yurdu qanla doyurub,
Tanrılara yaxın olur ocaqlar.

***

Tanı gördü saxlanc boşdur, söylədi:
Yoxsuldan az, zəngindən çox vergi al.
O bu yeni bildirməni qolladı,
Yoxsuldan az, zəngindən çox vergi al.

Vergi yeni savaş qatdı Turelə,
Vergi olmaz, soyğu olmaz bir belə,
Dedilər ki, vergi qoyur hər gələn,
Yoxsuldan az, zəngindən çox vergi al.

Yapışdılar Manayqızdan, Cumərdən,
Bizdən vergi almayırdı şah dünən.
Dedilər ki, çürüyübdür kök, gödən,
Yoxsuldan az, zəngindən çox vergi al.

Arielli göz bərəltdi yenə də,
Qan-qadanı o diriltdi yenə də,
İlgiləri çox seyrəltdi yenə də,
Yoxsuldan az, zəngindən çox vergi al.

Orda-burda Darvidellə vuruşdu,
Kim gəldisə ondan vergi soruşdu,
Cumər gəldi bu işlərə qarışdı,
Yoxsuldan az, zəngindən çox vergi al.

***

Bu səs-küyə gəldi yenə çuqçular,
Acıqanı iki əllə boğginən.
Bıçaq gəlib lap sümüyə dayandı,
Acıqanı iki əllə boğginən.

Cumər dedi, Darvidelli qızışdı,
Bu el yaman baş aparır biz bilən,
Yeri gəlib, öc al sırtıq üzlüdən,
Acıqanı iki əllə boğginən.

Cumər dedi, Darvidelli qızışdı,
Ağsaqqallar susqun durub büzüşdü,
Yavaş-yavaş iki elat didişdi,
Acıqanı iki əllə boğginən.

Hindel yaman incimişdi Mineldən,
Didərgini artırmışdı bu il də,
O püfləyib od tapırdı hər küldə,
Acıqanı iki əllə boğginən.

Xruş gəldi, ağzı dolu söz ilə,
Özü kimi Parsa adlı qız ilə,
Niyə gəlib, onlar hansı üz ilə,

Acıqanı iki əllə boğginən.

***

Bir ay çəkdi, beş ay çəkdi didişmə,
Yatanda da yatmış bilmə qancılı.
Parsa yeni Məniş idi, gəlmişdi,
Yatanda da yatmış bilmə qancılı.

Parsa dedi:-Mən Cuməri sevirəm,
Bunun üçün Arieli devirrəm,
Mindiyarı alt-üst edib çevirrəm,
Yatanda da yatmış bilmə qancılı.

Xruş dedi:-Manayqıza vurğunam,
Mənim olsa son qoyaram qırğına,
Yoxsa bu yer dönəcək qan arxına,
Yatanda da yatmış bilmə qancılı.
Biz gəlmişik soybir olaq Minellə,
Qardaş olaq iki başla, bir əllə,
Qoy gül açsın bu əkinlər, bu çöllər,
Yatanda da yatmış bilmə qancılı.

Mən Xruşam, Parsa mənim bacımdır,
Üzü güzgü, saçı qırçın-qırçındır,
Atam, anam burda ölüb, qaçqındır,
Yatanda da yatmış bilmə qancılı.

***

Cumər dedi:-Bunlar bütün yalandır,
İş başına tez ucalar yalançı.
Biz onları tanımırıq hələ də,
İş başına tez ucalar yalançı.

Əkbitəndə toy qururuq biz bu il,
Parsa, Xruş nə deyirsə düz deyil,
Öz tayını get tap, dəli, sev, sevil,
İş başına tez ucalar yalançı.

Mehcə, Məniş, Qızbal bizi aldatdı,
Qaraş, Qammad günümüzü qaraltdı,
Onlar bizə çox işləri anlatdı,
İş başına tez ucalar yalançı.

Turqız burda ad-san qoydu, iş qoydu,
Unutmuşdu çoxu burda nə soydu,

Qarın doydu, göz nə güldü, nə doydu,
İş başına tez ucalar yalançı.

İndən belə Xruş bizə acıqan,
Biz qılıncı sıyırırıq qınından,
Qoy Ariel üzsün qızıl qanında,
İş başına tez ucalar yalançı.

***

Xruş dolu, yöndəmsizdi, ortaboy,
Hamı üzdən, boy-buxundan seçilir,
Belənçilər işcil olur, vur, yıx, al,
Hamı üzdən, boy-buxundan seçilir.
Bacısı da gözəl, ancaq pısmırıq,
Duz var idi üz-gözündə bir qırıq,
Gözlər iri, dişlər iri, üz donuq,
Hamı üzdən, boy-buxundan seçilir.

Darvidelli başsız idi, dağınıq,
İstəkləri sönük idi, qaranlıq,
Gələcəyi düşünmürdü bir anlıq,
Hamı üzdən, boy-buxundan seçilir.

Gümüşqızdan sonra susub durmuşdu,
Karş onların ürəyini qırmışdı,
Qan-qadalar Darvideli yormuşdu,
Hamı üzdən, boy-buxundan seçilir.

Bunu Xruş, Parsa tez-tez duyurdu,
Orda-burda yalan-palan yayırdı,
Çoxları da bu yalana uyurdu,
Hamı üzdən, boy-buxundan seçilir.

***

İlk vuruşda yolevləri* tutdular,
Ev-eşiyin damarıdır yolevlər.
Turel böyük yerincevdi, kənd, elat,
Ev-eşiyin damarıdır yolevlər.

İlk vuruşlar burda belə başladı,
Darvidelli qapıları daşladı,
Arielə oxu, yayı tuşladı,
Ev-eşiyi damarıdır yolevlər.

Arielsə manqalara bölündü,

Parsa, Xruş at üstündə göründü,
Darvidelə oxla bizuc ələndi,
Ev-eşiyin damarıdır yolevlər.

Çuqçular da döyüşlərə girdilər,
Çox qancılı vurub yerə sərdilər,
Arielə qanlı öyrənc verdilər,
Ev-eşiyin damarıdır yolevlər.

***Bazar**

Arielli axşam geri çəkildi,
Evlərinin qapıları söküldü,
Bu döyüşdə çox-çox qanlar tögüldü,
Ev-eşiyin damarıdır yolevlər.

Dörd şah vuruşu söyləncі

Əlbir oldu Balasqşahla Asurşah,
Dəli olsan yel verənin çox olar.
Satallarda ipək, göydaş, qarayağ,
Dəli olsan yel verənin çox olar.

Dedilər ki, yol açırıq Çinçaya,
Bu bildirmə bəlli olsun Turqtaya,
Biz baxmarıq satallarda soy-saya,
Dəli olsan yel verənin çox olar.

Biz Tureli Körfəz yandan tutarıq,
Gəmiləri dənizlərə atarıq,
Su yoluyla Çinçay elə çatarıq,
Dəli olsan yel verənin çox olar.

Tanı, Turqtay gərək bizə yol verə,
Qısmır adam yeri, göyü dar görər,
Biz qurudan yol istərik o yerə,
Dəli olsan yel verənin çox olar.

Bizə ipək pambıq, göydaş, qarayağ,
Yol istərik satallara yol alaq,
Döyüşməkçin bizdə satdıq yal-yaraq,
Dəli olsan yel verənin çox olar.

***

İki atlı yüksək adla gəldilər,
Özgədirsə qayğı vardır qonağa.
Qarşıladı gələnləri Tanı şah,
Özgədirsə qayğı vardır qonağa.

Tanı dedi:-Uzaq düşər yolunuz,
Hər şey vardır satallarda, alınız,
Satalyanı evlərimiz, qalınız,
Özgədirsə qayğı vardır qonağa.

Bir söz dedi, birgə dindi qonaqlar,
-Bizim üçün maraqlıdır uzaqlar,
Biz ipəyi almalıyıq yaraqla,
Özgədirsə qayğı vardır qonağa.

On ildir ki, döyüş-vuruş olmayıb,
Saxlanclarda qızıl-gümüş qalmayıb,
Saxlanc ək-biç, mal-qarayla dolmayır,
Özgədirsə qayğı vardır qonağa.

Quru yolla bizə quru yol verin,
Yaraq ilə biz dolduraq hər yeri,
Satallarda kölə satmaq gəliri,
Özgədirsə qayğı vardır qonağa.

***

Balasq, Asur gözləmədi Tanını,
Gözləyəndə boğur səni sorğular.
Basıb keçdi Qoşaçayı, Körfəzi,
Gözləyəndə boğur səni sorğular.

İki yüz min toplum, dəmir qoşqular,
Qoşqu üstdə ox səyirdən qurqular.
Əyinlərdə tunc-dəmirdən toxular,
Gözləyəndə boğur səni sorğular.

Dəbilqələr parıldayır sırayla,
Minbaşılar atlı keçir arayla,
Başraqları al qarışıq qarayla,
Gözləyəndə boğur səni sorğular.

Elə bil ki, burulğandır, qasırğa,
Yerdən qalxır qum qarışıq sovurğa*,
Hardan keçir, kəndlər dönür tutuğa,

Gözləyəndə boğur səni sorğular.

Toz

Zaqrasdağı, Ərvəndçayı ötürlər,
Turel içrə basar kimi gedirlər,
Ye-iç, tut, soy, bas, kəs içrə itirlər,
Gözləyəndə boğur səni sorğular.

***

Xruş, Parsa çıxıb dedi:-Buyurun!
Gələn yerli öz yerinə buyurar.
Nə o, yerli, nə bu yerli burada,
Gələn yerli öz yerinə buyurar.

-On min ildir Turel sizi gözləyir,
Arielli sizə sevgi bəsləyir,
Vuruşaraq Mindiyarı pisləyir,
Gələn yerli öz yerinə buyurar.

Vergi deyib şahlar bizi soyurlar,
Qan düşəndə qanı qanla yuyurlar,
Ağız əyib gözlərini qıyırlar,
Gələn yerli öz yerinə buyurar.

Mən Xruşam, bu da mənim bacımdır,
Sıxıntıdan ürəyimiz haçadır,
Toplumumuz yoxdur, çoxu qocadır,
Gələn yerli öz yerinə buyurar.

Bizi bura Hindel-Armas göndərib,
Döyüş-vuruş yollarını göstərib,
Günümüzü üzüntüyə döndərib,
Gələn yerli öz yerinə buyurar.

***

Birdən göylər dumanlandı uzaqda,
Gedən gərək sağollaşa gələnlə.
Üç min atlı sıyırılmış qılıncla,
Gedən gərək sağollaşa gələnlə.

Cumər idi, üç min çuqçu yürüşdə,
Şahlar durub udqundular bu işdən,
Çəkindilər gözlənilməz döyüşdən,
Gedən gərək sağollaşa gələnlə.
Cumər dedi:-Bura Turel yurdudur,

Mənim adım bu ölkənin adıdır,
Bu nə köçdür, bu nə ölkə yardıdır,
Gedən gərək sağollaşa gələnlə.

-Biz Çinçaya yollanırıq birbaşa,
İstəsəniz girişərik savaşa,
Üç min neynər üç yüz minlik qurddaşa,
Gedən gərək sağollaşa gələnlə.

Cumər dedi:-Yiyəsi var yolun da,
Keçsəniz də bu dağların dalından,
Öpməlisiz Ağatımın yalından,
Gedən gərək sağollaşa gələnlə.

***

Bu söz yaman dəydi böyük şahlara,
Söz də oxdur, tuşlancı var onun da.
Yal-yarağın öz yeri, öz vurumu,
Söz də oxdur, tuşlancı var onun da.

Şahlar qalxıb çuqçulara baxdılar,
Acıqlanıb özlərindən çıxdılar,
Onlar yüz yol Cumərgildən çoxdular,
Söz də oxdur, tuşlancı var onun da.

Asurşahda qara gözlər bərəldi,
Balasqşahın üzü, köksü gərildi,
Qılınc çəkib şahlar çıxdı irəli,
Söz də oxdur, tuşlancı var onun da.

Cumər dedi:-Öncə bir-bir vuruşaq,
Kəllər kimi buynuzlaşaq baş-başa,
Bu vuruşa qoymam kimsə qarışa,
Söz də oxdur, tuşlancı var onun da.

Balasqel şah birdən çıxdı qılıncla,
Cumər onu vurdu öncə bizucla,
Sonra cumub qılınclaşdı bu qoçla,
Söz də oxdur, tuşlancı var onun da.

***

Balasqel şah yaralıydı böyürdən,
Yaralandın, yarı gücün itəcək.
Hər qılıncı üzləşirdi qılıncla,
Yaralandın, yarı gücün itəcək.

Çuqçubaşı Asurşaha dirəndi,
Qoşa qılınc ildırım tək göründü,
İkisi də qızıl qana bələndi,
Yaralandın, yarı gücün itəcək.

Bir qız səsi eşidildi arxadan,
Bu səs sanki yoğrulmuşdu yuxadan,
Qız toplumu «hoy, hoy!» deyib çapmada,
Yaralandın, yarı gücün itəcək.

Dəbilqəli yaraqlılar çaşdılar,
Oxlandılar, atdan bir-bir aşdılar,
Sonra birdən kükrəyərək daşdılar,
Yaralandın, yarı gücün itəcək.

Çoxu çaşıb matdım-matdım baxırdı,
Oxla bizuc dörd bir yandan yağırdı,
Yavaş-yavaş qorxu-ürkü doğurdu,
Yaralandın, yarı gücün itəcək.

***

Asurşah da yaralandı boynundan,
Yara almaq öyünc olub döyüşdə.
Çuqçubaşı valayladı, dayandı,
Yara almaq öyünc olub döyüşdə.

Vuruşanda dəbilqəli atlılar,
Atsızları dallarınca dartdılar,
Qarışqa tək qaynaşdılar, artdılar,
Yara almaq öyünc olub döyüşdə.

Üç min çuqçu irəliyə yeridi,
Atsızların sırasında əridi,
Acıqanı vurub yerlə sürüdü,
Yara almaq öyünc olub döyüşdə.
Vuruşurdu ağır-ağır çuqçular,
Birə qarşı on atlı var, atsız var,
Belə döyüş görməmişdi Mindiyar,
Yara almaq öyünc olub döyüşdə.

Qız toplumu lapdan vurub ötürdü,
Çəkilərək birdən gözdən itirdi,
Gəlib bir də ortalıqda bitirdi,
Yara almaq öyünc olub döyüşdə.

***

Göz-baş dələn quşlar göydə göründü,
Qıy qartallar göydə oxa gəlməyir.
Buludlandı göylər, birdən qaraldı,
Qıy qartallar göydə oxa gəlməyir.

Əyri dimdik, şəpə qanad, qurd caynaq,
Vurub yıxdı, gözlər dəldi cağbacağ,
Qurd caynaqlar boğaz sıxdı boğaraq,
Qıy qartallar göydə oxa gəlməyir.

Basılırdı yavaş-yavaş çuqçular,
Qılınc ilə sıraları yararaq,
Qartalları səsləyirdi nə ki var,
Qıy qartallar göydə oxa gəlməyir.

Balasq toplum, Asur toplum qırırdı,
Qartalları, çuqçuları vururdu,
Qızların da qabağında dururdu,
Qıy qartallar göydə oxa gəlməyir.

Yaralılar zarıyaraq ölürdü,
Dörd bir yanı qan qoxusu alırdı,
Bu bolluğa quzğunlar da gəlirdi,
Qıy qartallar göydə oxa gəlməyir.

***

Vuruşurdu Cumər ilə Balasqşah,
Son gücü də Tanrı verir üstünə.
Didişirdi, boğuşurdu hələ də,
Son gücü də Tanrı verir üstünə.
Çuqçubaşı təklənmişdi, yardımsız,
Qanlı qılınc sallanmışdı vurumsuz,
Çatdı ona şimşək kimi Manayqız,
Son gücü də Tanrı verir üstünə.

Dedi:-Torpaq qamarlayan Asurşah,
Qoçlar gəlib burda deyən baş-başa,
Sənə indi qızla vuruş yaraşar,
Son gücü də Tanrı verir üstünə.

İpi atdı, dedi:-Atdan düşginən,
İpləyərəm, şəlitlərəm səni mən,
Qopardaram səni öz şah yerindən,

Son gücü də Tanrı verir üstünə.

Çəkdi şahı, vurdu yerə bir anda,
Şah qoparkən öz bəzəkli atından,
Dedi:-Tanrı, qoru məni qadından,
Son gücü də Tanrı verir üstünə.

***

Cumər qalxdı Ağatına yenidən,
Yaralının acığı çox, gücü az.
Sürütdədi şahı, çapdı Manayqız,
Yaralının acığı çox, gücü az.

Xruş çıxdı onun ilə üz-üzə:
-Mindiyarın gücü çatar tək bizə,
İndi gərək yardım edək biz sizə,
Yaralının acığı çox, gücü az.

Bunu deyib Xruş cumdu Cumərə,
Dedi:-Qanın qoy fışqırsın göylərə,
Öz yurduna yiyə dursun qoy hərə,
Yaralının acığı çox, gücü az.

Göydə aldı Cumər enən qılıncı,
Dedi:-Mənəm burda yenə birinci,
Dedi, mənəm öz yerimin yerinci,
Yaralının acığı çox, gücü az.

Xruş vurdu, bir də vurdu, yoruldu,
Tutuq batdı, neçə yerdən yarıldı,
Cumərinsə çiyni, qolu qırıldı,
Yaralının acığı çox, gücü az.

***

Dedi:-Səndən alacağam Tureli,
Kim hardasa, ora onun yurdudur.
Biz birləşib Darvideli qırırıq,
Kim hardasa, ora onun yurdudur.

Darvidelli Turel yurddan silinər,
Arielin torpaqları bəllənər,
Cumər kimdir, Xruş kimdir, bilinər,
Kim hardasa, ora onun yurdudur.

Cumər dedi:-Gedib kimə qoşuldun,

Yoldan çıxdın, yəhərini aşırdın,
Keçən il də sən bu sayaq çaşırdın,
Kim hardasa, ora onun yurdudur.

Xruş vurdu, Cumər atdan tullandı,
Ancaq qıçı üzənkidən sallandı,
O, Ağatın qulağına boylandı,
Kim hardasa, ora onun yurdudur.

Dedi:-Atım, məni burdan uçur sən,
Bu dönüyün qabağından qaçır sən,
Su tap bir az, suyu mənə içir sən,
Kim hardasa, ora onun yurdudur.

At sıçrayıb çıxdı qanın içindən,
Adam suda, ölkə qanda boğular,
Sağrısına bir ox dəydi çapanda,
Adam suda, ölkə qanda boğular.

Qucaqladı Cumər atın boynunu,
At kişnədi, fınxırdatdı burnunu,
Dağlar açdı bulud ata qoynunu,
Adam suda, ölkə qanda boğular.

Xruş dedi:-Get, yer mənə qalacaq,
Bil ki, Turel Arielin olacaq,
Qaçqın mənəm, sən qaçırsan, a sarsaq,
Adam suda, ölkə qanda boğular.

Çuqçubaşı yaralıydı beş yerdən,
Uzanmışdı, qorxmayırdı ölümdən,
Bundan artıq nə gələrdi əlindən,
Adam suda, ölkə qanda boğular.

Manayqızsa axtarırdı Cuməri,
Yaralılar bürümüşdü hər yeri,
Xruş çıxdı, dedi:-Öldü, qız, ərin,
Adam suda, ölkə qanda boğular.

***

Dedi:-Səni istəyirəm, Manayqız,
Hamı sevgi qabağında kiçikdir.
Bu sevgimi dəyişmərəm Turelə,
Hamı sevgi qabağında kiçikdir.

Biz ikimiz yerinc olluq buraya,
Bu vuruşlar qalar çox-çox sonraya,
Qan yerinə körpü olluq araya,
Hamı sevgi qabağında kiçikdir.

Manayqızın könlü yandı, göynədi,
O ayqırdı, baxışları qaynadı.
At altında şahə qalxdı, oynadı,
Hamı sevgi qabağında kiçikdir.

Dedi:-Sən də öz yerini bilərsən,
İt, dalımca sümsün-sümsün gələrsən,
Bu döyüşdə dönük kimi ölərsən,
Hamı sevgi qabağında kiçikdir.

Lapdan dəyən qılınc beş qat ağırdır,
Xruş bunu gözləmirdi, bağırdı,
Acıq onu, qorxu bunu boğurdu,
Hamı sevgi qabağında kiçikdir.

***

Qız oğlanla qılınclaşdı, boğuşdu,
Ölüm yandan vuruşlara göz qoyur,
Vurum ağır, qılınc iti, söz odlu,
Ölüm yandan vuruşlara göz qoyur.

-Alçaq, sənin heç bir yerdə yerin yox,
-Sənin, gözəl, Cumər adlı ərin yox,
Qırılıbdır çuqçuların, dirin yox,
Ölüm yandan vuruşlara göz qoyur.

-Al, bu qılınc!
-Al, bu toppuz,
-Öyünmə!
-Öləcəksən, sonun çatıb, deyinmə!
-Gör kim kimi bu sevgidə bəyənməz?
Ölüm yandan vuruşlara göz qoyur.

İkisi də yaralandı, töküldü,
Paltar, yaraq, üz-göz, əl-qol söküldü,
İkisi də düşdü, yana çəkildi,
Ölüm yandan vuruşlara göz qoyur.

Onlar durub bir-birinə ox atdı,
Qan axdıqca üz-gözləri qızartdı,
Günəş batdı, yeri-göyü qaraltdı,

Ölüm yandan vuruşlara göz qoyur.

***

Tanışahın səsləncləri gurladı,
Səsləns səslər toplumları döyüşə.
Yüz min toplum birdən durdu sıraya,
Səsləns səslər toplumları döyüşə.

Tuncər, Günay, Tanı, Turqız qabaqda,
Qoşqu üstdə, iti-iti yaraqda,
Bir inilti eşidildi qıraqdan,
Səsləns səslər toplumları döyüşə.

Axtardılar, Cumər idi, yaralı,
Yaraları qurum basıb qaralıb,
Ağat durub ondan bir az aralı,
Səsləns səslər toplumları döyüşə.

Cumər dedi:-Turel əldən gedəcək,
Belə olsa ad-sanımız itəcək,
Tək vergi yox, hər şeyimiz bitəcək,
Səsləns səslər toplumları döyüşə.

Mən gedirdim Turqa bunu yetirim,
Bir də ondan toplum, yaraq götürüm,
Bu döyüşə Turqtayı da gətirim,
Səsləns səslər toplumları döyüşə.

***

Tanı dedi:-Sən qal, sağal burada,
Yaralıya vermə ağır tapşırıq.
Göyərçin var, Turqa yazı çatdırar,
Yaralıya vermə ağır tapşırıq.

Uçub getdi Uğurelə göyərçin,
Dağlar üstdən keçib gedən yol çətin,
Göyərçinin qanadları sərt, iti,
Yaralıya vermə ağır tapşırıq.

Yaralını Əkbitənə qoydular,
Vuruşlarda onu qıraq saydılar,
Ağlamsınıb gözlərini qıydılar,
Yaralıya vermə ağır tapşırıq.

Tuncər durub dik üstündə uladı,

Qurdlar gəldi, quyruğunu buladı,
Ulayanın qol-qıçını yaladı,
Yaralıya vermə ağır tapşırıq.

Tuncər dedi qurd dilində onlara,
Biz haraya, siz də birgə oraya,
Qurd pis gündə qurd soyuna yarayar,
Yaralıya vermə ağır tapşırıq.

***

Bir göyərçin qondu Turqun çiyninə,
Atlar, itlər, göyərçinlər dil qanır.
Sağ qıçında yazı vardı, bükülü,
Atlar, itlər, göyərçinlər dil qanır.

Turqa yazı göndərmişdi atası,
«-Ey yenilməz Mindiyarın artası,
Uğurelin döşü qarlı qayası,
Atlar, itlər, göyərçinlər dil qanır.

Hindel yandan Turelə gəl durmadan,
Toplumları gizli gətir, yormadan,
Ondan-bundan yolu-yalı sormadan,
Atlar, itlər, göyərçinlər dil qanır.

Asur, Balasq toplumları yürüşdə,
Çıxıb Cumər, Çuqçubaşı döyüşdən,
Gözlənilmir bu gedişdə dönüş də,
Atlar, itlər, göyərçinlər dil qanır.

Biz gedirik hamılıqla vuruşa,
Oğlum, tez gəl, vuruşlarda tapışaq,
Bir toppuzdan, bir qılıncdan yapışaq,
Atlar, itlər, göyərçinlər dil qanır.

***

Bunu bilib Parsa getdi Hindelə,
Bərk ayaqda hamı səslər doğmanı,
Dedi:-Tanı basqın edir Turelə,
Bərk ayaqda hamı səslər doğmanı.

Balasqşah da, Asurşah da ordadır,
İndi yazıq arielli dardadır,
Bizə yardım əli ancaq burdadır,

Bərk ayaqda hamı səslər doğmanı.

Armas dedi:-Bu, araya öc salar,
Bu yürüşü Turqtay bilsə, nə olar?
Qırılarıq, bizdən bircə şah qalar,
Bərk ayaqda hamı səslər doğmanı.
Parsa dedi:-Böyük ərən, çıx yola,
Kim ölsə də Armas, Parsa sağ qalar.
Turqtayları yaxmağa da var yalan,
Bərk ayaqda hamı səslər doğmanı.

Armas dedi:-Ayıq qızsan, görürəm,
Mən bu işə sənə görə girirəm,
Yavaş-yavaş sənə könül verirəm,
Bərk ayaqda hamı səslər doğmanı.

***

Bəzəkçilər bəzədilər Parsanı,
Gözəlliyi bəzək üzə çıxarır.
Gözə girdi qaş-göz, döş-baş, dil-dodaq,
Gözəlliyi bəzək üzə çıxarır.

Parsa dedi:-Böyük Armas biləndir,
Qız könlünü Parsa onla böləndir,
«Armas» deyib şah yolunda öləndir,
Gözəlliyi bəzək üzə çıxarır.

Armas dedi:-Gərək dalı bərkidəm,
Hay-küy ilə Çinellini ürküdəm,
Yola çıxam, öz yurdumu tərgidəm,
Gözəlliyi bəzək üzə çıxarır.

Parsa dedi:-Hindellidir Turel də,
Danışırıq, anlaşırıq bir dildə,
Gül adlanır qızılgül də, ağ güldə,
Gözəlliyi bəzək üzə çıxarır.

Armas dedi:-Çəkimlisən, gözəlim,
Sən bilirsən öz yerini hər gülün,
Hələ sənə dəyməmişdir şah əlim,
Gözəlliyi bəzək üzə çıxarır.

***

Yüz min toplum yola düşdü Turelə,
Toplumun da vardır gedər-gəlməzi.

Fil üstündə yırğalandı ipəkev,*
Toplumun da vardır gedər-gəlməzi.

Kəcavə

Armas, Parsa ipəkevdə yellənir,
Öpüşlərdən əllər, üzlər güllənir,
Bəzək içrə gözəl Parsa dillənir,
Toplumun da vardır gedər-gəlməzi.

-Sevən belə öpüşlərdən doyarmı,
Böyük Armas məni qız tək duyarmı,
O, Turelə məni yerinc qoyarmı,
Toplumun da vardır gedər-gəlməzi.

-Yox, Turelə yerinc deyil, şah gərək,
Biz Tanıyla gərək eli düz bölək,
Qasırğaya dönə bilmir hər külək,
Toplumun da vardır gedər-gəlməzi.

Mən, gözəlim, səni bərk-bərk qucuram,
Təkcə sənə ürəyimi açıram,
Mən Armasam, təkcə Turqdan qaçıram,
Toplumun da vardır gedər-gəlməzi.

***

Tanı çıxdı Balasqşahın önünə,
Böyük şahlar vuruşurlar şah kimi,
Yol yorğunu, çöl yorğunu üz-üzə,
Böyük şahlar vuruşurlar şah kimi.

Yırğalanır ipək çullar, qotazlar,
Yəhər altda zər saçaqlı palazlar,
Hörük-hörük yal içində almazlar,
Böyük şahlar vuruşurlar şah kimi.

Tunc döşlüklər, dəbilqələr, dizliklər,
Tunc alınlıq, burunluqlar, üzlüklər,
Tunc, arxalıq,–mərci-mərci dəliklər,
Böyük şahlar vuruşurlar şah kimi.

-Bu sənsənmiş, təpilibsən ölkəyə,
Toplumları çeviribsən düzgüyə,
Qan uddurub qusdurursan özgəyə,
Böyük şahlar vuruşurlar şah kimi.

-Mənəm, Tanı, yolum üstə dursan,
Çox boş yerə sən özünü yorursan,
Gəlib məndən boş-boş sözlər sorursan,
Böyük şahlar vuruşurlar şah kimi.

***

Çoxdan sənlə bir şah kimi tanışam,
Düşüncənin açarıdır tanışlıq.
Sən qaniçən, otlaqtutan, yolkəsən,
Düşüncənin açarıdır tanışlıq.

Durma, Tanı, yüz min qılınc sıyrılıb,
Burda sənin Darvidelin qırılıb,
Arielin deyinməkdən yorulub,
Düşüncənin açarıdır tanışlıq.

Biz gəlmişik Mindiyardan yol tapaq,
Uzaq-uzaq satallarda at çapaq,
Sən nə durub sözləşirsən, ay alçaq,
Düşüncənin açarıdır tanışlıq.

-Dön, yolunu geri qayıt, vuruşma,
Bu ölkənin iç işinə qarışma,
Tanı sənlə acıqandır, barışmaz,
Düşüncənin açarıdır tanışlıq.

Al, bu qılınc, dad sən onun dadını,
Səndən sonra «Tanı» qoyub adını.
Satallarda satacağam atını,
Düşüncənin açarıdır tanışlıq.

***

Qılınclaşma, kələzdənmə, söyüşmə,
Döyüşəndə söyüş vermə, deyinmə.
Bir o vurdu, bir də vurdu, söyüşdü,
Döyüşəndə söyüş vermə, deyinmə.

Ağızlaşdı qılıncları, yalaşdı,
Atlar qalxdı, dırnaqlaşdı, dolaşdı,
Qan sıçradı, yanlar qana bulaşdı,
Döyüşəndə söyüş vermə, deyinmə.
Balasqşahın yaraları göynədi,
Tanı dedi:-Al toppuzu, gör, nədir,
Diş qıcıtdı, dodağını çeynədi,
Döyüşəndə söyüş vermə, deyinmə.

Dəbilqəli biri çıxdı qabağa,
Dedi:-Şahım, siz çəkilin qırağa,
Mən Tanını əzim, salım torpağa,
Döyüşəndə söyüş vermə, deyinmə.

Tanı dedi:-Adın nədir, dombalan,
Sən çaqqalsan, Balasqşahsa boz qaplan,
Su üstündə başsız gəzən boş saman,
Döyüşəndə söyüş vermə, deyinmə.

***

-Mənim adım Farantodur, rumluyam,
Ərin adı qılıncında yazılar.
Qırx il qabaq mən Tuncərlə vuruşdum,
Ərin adı qılıncında yazılar.

Bura Turel, ora Manayyurd idi,
Biz boz qaplan, Tuncay isə qurd idi.
Vuran əli on beş, gözü dörd idi,
Ərin adı qılıncında yazılar.

-Mən yıxılsam, Tuncər çıxar qabağa,
Deyişənlər əl atdılar yarağa,
Dəbilqəli aşdı-düşdü torpağa,
Ərin adı qılıncında yazılar.

Dəbilqəli qılınc vura bilmədi,
Çox dartındı, çox silkindi, ölmədi,
Əl atdısa, qılınc ələ gəlmədi,
Ərin adı qılıncında yazılar.

Tanı dedi:-Qalx ayağa, çıx önə,
Gücün varsa dur döyüşə sən yenə,
Ya yaralı bir tutuq ol sən mənə,
Ərin adı qılıncında yazılar.

***

Gəldi yenə irəliyə Balasqşah,
Çox key olur inancını itirən.
İnancını itirmişdi bu şah da,
Çox key olur inancını itirən.

Dedi:-Tutuq düşüb bizə Manayqız,
Asurşahı verin, onu alınız,

Sizdə böyük döyüşkəndir o, yalnız,
Çox key olur inancını itirən.

Asurşahı gətirdilər, verdilər,
Manayqızı yapyaralı gördülər,
Qoşqusunu Əkbitənə sürdülər,
Çox key olur inancını itirən.

Asurşahsa çıxdı lapdan döyüşə,
İki ayda adam yaman dəyişər.
O, Tanıyla birdən gəldi döş-döşə,
Çox key olur inancını itirən.

İti bizuc dirənmişdi uc-uca,
Dəli atlar aralıydı bir azca,
Asurşahın budu keçdi bizuca,
Çox key olur inancını itirən.

***

Dirək boyda bir ər çıxdı ortaya,
Dirək olmaq döyüşçüyə yaraşmaz,
Tuncər dedi:-Çəkil yana, Tanı şah,
Dirək olmaq döyüşçüyə yaraşmaz.

Qoşatiyə qılınc çıxdı qınından,
O şütüdü onun boynu yanında,
Sağ qol düşdü, ər boyandı qanına,
Dirək olmaq döyüşçüyə yaraşmaz.

Bir də vurdu, Tuncər onu aşırdı,
Neçəsini belə atdan düşürtdü,
Bir də, bir də, başkəsəni şaşırtdı,
Dirək olmaq döyüşçüyə yaraşmaz.
Dalğalandı dəbilqəli şaşqınlar,
Özgə yeri qamarlayan azğınlar,
«Əltut» dedi arielli qaçqınlar,
Dirək olmaq döyüşçüyə yaraşmaz.

Dəbilqəli ərlər döndü dənizə,
Mindiyarın toplumuyla üz-üzə,
Qan töküldü, axıb çıxdı qan dizə,
Dirək olmaq döyüşçüyə yaraşmaz.

***

Üç yüz minlə yüz min girdi döyüşə,

Bir-birinə göz ağardıb sayla güc.
Arielli acıqana qoşuldu,
Bir-birinə göz ağardıb sayla güc.

Tuncər dedi:-Bizim toplum basılmaz
Hər çoxluğun qabağında sarsılmaz,
Ariel tək ona-buna qısılmaz,
Bir-birinə göz ağardıb sayla güc.

Tanı, Tuncər, Çuqçubaşı, Manayqız,
Sən boylusan, Günay, çəkil, get, ay qız,
Yaralılar yıxıq, saysız, yardımsız,
Bir-birinə göz ağardıb sayla güc.

Qurd sürüsü buraxılır irəli,
Bunu görən gözlər qorxur, bərəlir,
Döyüş-vuruş səngiməyir, gərilir,
Bir-birinə göz ağardıb sayla güc.

Didir qurdlar qabaqdakı «qoçları»,
Gəmirtdəyir dəbilqəli başları,
Kişləyirlər əyridimdik quşları,
Bir-birinə göz ağardıb sayla güc.

***

Balasqşahı qamarladı iki qurd,
Qurd ağzına keçən çətin qurtarar.
Şah gəlmişdi, yerə dəyib leş oldu,
Qurd ağzına keçən çətin qurtarar.
Göz dəlindi, suyu yerə töküldü,
Çox qarınlar, çox böyürlər söküldü,
Bunu görüb çoxu geri çəkildi,
Qurd ağzına keçən çətin qurtarar.

Vay o gündən qurdlar köçə daraşa,
Onda daha yer qalmayır savaşa,
Tuncər yardı yurdu, keçdi o başa,
Qurd ağzına keçən çətin qurtarar.

Qurdlardan da yaralanan çox idi,
Çox çoxları qan içində sağ idi,
Acıqana görünməmiş dağ idi,
Qurd ağzına keçən çətin qurtarar.

Qıy qartallar şığıyaraq keçirdi,

Onlar adam gözündən qan içirdi,
Qanadıyla başraqları biçirdi,
Qurd ağzına keçən çətin qurtarar.

***

Axşam düşdü, quş qayıtdı, qurd qaldı,
Gecə olcaq qurd ikiqat güclənir.
Gah arxadan, gah qabaqdan, gah yandan,
Gecə olcaq qurd ikiqat güclənir.

Kim qaçdısa, qurd üstünə atıldı,
Hər bir yanda gur ocaqlar çatıldı,
Qurdun gözü od aldısa tutuldu,
Gecə olcaq qurd ikiqat güclənir.

Tuncər gəldi, ac qurdları səslədi,
Kolluq içrə durub yer-yer gözlədi,
Sürü döndü, o, Tuncəri izlədi,
Gecə olcaq qurd ikiqat güclənir.

Qurd dilində Tuncər nəsə danışdı,
İtkin qurdlar bir-birilə tapışdı,
Yavaları, quduzları qapışdı,
Gecə olcaq qurd ikiqat güclənir.

-Ana qurdum, süd qardaşım, toxdaq ol,
Ağır gündə soydaşına ayaq ol,
Acıqana qarşı qanlı yaraq ol,
Gecə olcaq qurd ikiqat güclənir.

***

Turq çatanda Əkbitənə, dedilər,
-Hara getsə öz yeri var böyüyün,
Üç şah ilə üz-üzədir Tanı şah,
Hara getsə öz yeri var böyüyün.

Cumər dedi:-Yaxşı gəldin, bax belə,
Armas gəlib Arielə yel verə,
Məni apar, qoy vuruşum mən hələ,
Hara getsə öz yeri var böyüyün.

Turq söylədi:-Sən Başevdə qalginən,
Buraları göz altına alginən,
Məni gözlə, qayıdıram on günə,
Hara getsə öz yeri var böyüyün.

Bunu deyib Şimşəkata «hoy» dedi,
-Məni atam olan yerə qoy, – dedi,
Göyə qalın sovuraqlar yay, – dedi,
Hara getsə öz yeri var böyüyün.

Tanı gördü batı yanda sovuraq,
Uğurelin toplumları çaparaq,
Şimşəkatdan, Turqdan verir səs-soraq,
Hara getsə öz yeri var böyüyün.

***

Şimşəkatın kişnərtisi ucaldı,
Hər kişnərti bir dayaqdır ürəyə.
Döyüşənlər dönüb baxdı batıya,
Hər kişnərti bir dayaqdır ürəyə.

Turq atını vuruşlara səyirtdi,
Qabağına kim çıxdısa bəyirtdi,
Ərənləri nəriltiylə göyərtdi,
Hər kişnərti bir dayaqdır ürəyə.

Dedi böyük Mindiyarın adı var!
Qılıncımın şimşəyi var, odu var,
Mən Turqtayam, şimşək çaxan atım var,
Hər kişnərti bir dayaqdır ürəyə.
Hanı Armas, çıxsın, gəlsin ortaya,
Tunc toppuzum şax belini qatdaya,
Qılınc çəkən kimdir Tanı ataya,
Hər kişnərti bir dayaqdır ürəyə.

Armas çıxdı qorxa-qorxa qabağa,
O əl atdı parıltılı yarağa,
Bir toppuzla Armas düşdü torpağa,
Hər kişnərti bir dayaqdır ürəyə.

Xruş-Parsa söyləncі

Parsa gəlib durdu Turqun önündə,
Yer var, orda gözəllik də yaraqdır.
Dedi:-Sənə baş əyirəm, böyük Turq,
Yer var, orda gözəllik də yaraqdır.

Sən tanrısan bu görkəmdə, duruşda,

Darvidelli qırılıbdır vuruşda,
Yaralıdır süd qardaşım Xruş da,
Yer var, orda gözəllik də yaraqdır.

Sən tanrısan, döyüşlərin tanrısı,
Deyim sənə hər bir şeyin doğrusun,
Arielin üç min illik ağrısın,
Yer var, orda gözəllik də yaraqdır.

Üç min ildir biz buraya köçəli,
Mindiyarı elə elat seçəli,
Qırılmışıq qan-qadadan keçəli,
Yer var, orda gözəllik də yaraqdır.

Üç min ildir Mindiyara gəlmişik,
Özgəliyi göz yaşı tək silmişik,
Vergilərin çoxluğunda ölmüşük,
Yer var, orda gözəllik də yaraqdır.

***

Mehcə, Qaraş, Məniş, Qammad qırılıb,
Hər bir elin yeri, adı qoy olsun,
Üç min ildir yerin, adın tutuğu,
Hər bir elin yeri, adı qoy olsun.
Böyük Turqtay, yalvarıram sənə mən,
Ərlik göstər, tut Parsanın əlindən,
Yalvarıram dörd yüz minin dilindən,
Hər bir elin yeri, adı qoy olsun.

Bizə yer ver, bizə bizdən bir yerinc,
Qoy qurtarsın aramızda bu kilinc,
Yer dinc olsun, el dinc olsun, ürək dinc,
Hər bir elin yeri, adı qoy olsun.

Bunu deyib Parsa yerə yıxılır,
Qara qıvrıq hörükləri dağılır,
Turqun könlü bir anlığa sıxılır,
Hər bir elin yeri, adı qoy olsun.

Deyir:-Parsa, ayağa dur, gəl bəri,
Öncə gərək geri alaq bu yeri,
Buraxdıraq Darvidelli ərləri,
Hər bir elin yeri, adı qoy olsun.

***

Parsa dedi:-Onlar min-min qırılıb,
Çağırmaqla dirilərmi qırılan?
Bu yürüşdə biz də sənə əltutuq,
Çağırmaqla dirilərmi qırılan?

–Haydı!-dedi Turq – dayanın sıraya,
Ölkəmizi qancıllardan qoruyaq,
Sonra yeni bir yol, bir yön arayaq,
Çağırmaqla dirilərmi qırılan?

Turq yürüdü, Şimşəkqılınc, Şimşəkat,
Dalısınca Tanı, Tuncər, el-elat,
Acıqanlar min sırada, mincə qat,
Çağırmaqla dirilərmi qırılan?

Turq bağırdı:-Qan-qan deyən acıqan,
Geri çəkil öz yurduna durmadan,
Qılıncımdan qurtarammaz bir adam,
Çağırmaqla dirilərmi qırılan?

Dəbilqəli başlar yerə töküldü,
Sıx sıralar, qatlar yandan söküldü,
Bunu görüb şahlar geri çəkildi,
Çağırmaqla dirilərmi qırılan?

***

-Arielli, qoşul bizə, diri ol!
Öncə döyüş, sonra bölüş yaxşıdır.
Uğurelli, Arielli, Minelli,
Öncə döyüş, sonra bölüş yaxşıdır.

Şimşəkqılınc kəsdi, yaxdı, doğradı,
Əkbitənin toplumları çağladı,
Çox sıralar, çox durumlar laxladı,
Öncə döyüş, sonra bölüş yaxşıdır.

Turqa beş-beş, on-on yürüş etdilər,
Yürükləri minellilər diddilər,
«Biz Turqçuyuq» deyib yarıb ötdülər,
Öncə döyüş, sonra bölüş yaxşıdır.

Parsa, Xruş ön sırada vuruşdu,
Bu vuruşda Turqla birgə çalışdı,
Yavaş-yavaş uyğunlaşdı, alışdı,
Öncə döyüş, sonra bölüş yaxşıdır.

Xruş dedi:-Turq düz deyir ürəkdən,
Biz vuruşaq, yeri gəlsə ölək də,
Biz yabançı olduq Turel deməkdən,
Öncə döyüş, sonra bölüş yaxşıdır.

***

Turq biçirdi, Şimşəkqılınc, Şimşəkat,
Basılmayır birləşəndə neçə güc.
Tanı, Tuncər, Çuqçubaşı, Manayqız,
Basılmayır birləşəndə neçə güc.

Dəbilqələr danqıldayır, hellənir,
Qollar, qıçlar üzülərək yellənir,
Bizuc ilə sıx sıralar bellənir,
Basılmayır birləşəndə neçə güc.
Kəsir Turqun qabağını bir ərən,
Qaçan yerdə geri dönür o, birdən,
-Ey Turq, səni öldürərəm-deyir-mən,
Basılmayır birləşəndə neçə güc.

Şimşəkqılınc iki bölür duranı,
Doğrananlar heç görməyir vuranı,
Turq şimşək tək kəsib gedir aranı,
Basılmayır birləşəndə neçə güc.

Bir bölük də yandan çıxır lapbadan,
Turq yan alır Tanıgildən qopmadan,
O bağırır:-Ay acıqan, dur, dayan!
Basılmayır birləşəndə neçə güc.

***

Acıqanlar yürüşdədir, dayanmır,
Göz işığa, ac qılınca çapandır,
İşıq idi böyük Turqun qılıncı,
Göz işığa, ac qılınca çapandır.

Turq bağırdı:-Tanı, Tuncər, siz çapın!
Harda olsa Asurşahı siz tapın!
Qaçanlara tək Körfəzdən var qapı,
Göz işığa, ac qılınca çapandır.

Yandan gələn bölük birdən dayandı,
İlk vuruşda yüzü qana boyandı,
Qan qarışıq udqundular soy andı,

Göz işığa, ac qılınca çapandır.

Qılınc çəkdi Turq boğaza, qırtlağa,
Toppuz endi sola, sağa, qabağa,
Qalanlar da çəkildilər qırağa,
Göz işığa, ac qılınca çapandır.

Turq bağırdı:-Yaraqları tullayın,
Doğramları Asurşaha yollayın,
Ac qalsanız dağı-daşı yalayın,
Göz işığa, ac qılınca çapandır.

***

Tanı, Tuncər biçə-biçə gedirlər,
Toplum çapar başçısının dalınca,
Ox yağırdı, bıçaq, bizuc, bir də baş,
Toplum çapar başçısının dalınca.

Acıqanlar qaçır, durur, tökülür,
Ürəklərdən dözüm-durum çəkilir,
Göz bərəlir, qarın, döş-baş sökülür,
Toplum çapar başçısının dalınca.

Manayqızın ara-sıra cikkəsi,
Qılıncıyla birgə qadın hikkəsi,
Acıqana ölüm olub kölgəsi,
Toplum çapar başçısının dalınca.

Tanı, Tuncər qoşatiyə qılıncla,
Çapa-çapa qaçanların dalınca,
Yerə düşür başlar, qıçlar yalıncaq,
Toplum çapar başçısının dalınca.

Çuqçubaşı qoruncudur arxanın,
Dilə tutub gücləndirir qorxanı,
Tələsdirir ləngiyəni, yorğanı,
Toplum çapar başçısının dalınca.

***

Qabaqdadır böyük Zaqras, Ormançay,
Dağlar hündür qapısıdır ölkənin.
Çaya min-min atlı, atsız töküldü,
Dağlar hündür qapısıdır ölkənin.

Turq körpüdən keçdi gizli, gözlədi,
Çaydan çıxıb qaçanları izlədi,
Toplumları son yürüşə düzlədi,
Dağlar hündür qapısıdır ölkənin.

Dedi:-Durun, bir azcana oturun,
At yemləyin, güclərini artırın,
Bellərindən yükü, çulu götürün,
Dağlar hündür qapısıdır ölkənin.
Xruş dedi:-Bunlar çox-çox seyrəlib,
Bizi göndər görənçi tək irəli,
Asurşaha görək yardım nə gəlir,
Dağlar hündür qapısıdır ölkənin.

Xruş, Parsa getdi meşəqırağı,
Yoxlasınlar yan-yövrəni, qabağı,
Toplum gəlsə qalasınlar ocağı,
Dağlar hündür qapısıdır ölkənin.

***

Çox getdilər, gecə gözdən itdilər,
Nə olursa gecə olur gizlidə.
Gördülər ki çapıb qaçır Asurşah,
Nə olursa gecə olur gizlidə.

Parsa dedi:-Bunu necə çatdıraq?
Bunun üçün qalayaqmı od-ocaq?
Xruş dedi:-Gəl dalınca biz çapaq,
Nə olursa gecə olur gizlidə.

Parsa dedi:-Qardaş, göz qoy yollara,
Qaçan şahdır, şahlar hara, biz hara,
Görükçüyük, gərək çıxaq yallara,
Nə olursa gecə olur gizlidə.

Qalxıb-enib neçə yalı keçdilər,
Görmək üçün uca bir yer seçdilər,
Odun yığıb, kol qırdılar, biçdilər,
Nə olursa gecə olur gizlidə.

Qarlı dağlar zirvə-zirvə ağarır,
Gecə olcaq parıldayır buz qarı,
Bacı-qardaş gözlədilər yolları,
Nə olursa gecə olur gizlidə.

***

Gecə birdən at fınxırdı, kişnədi,
Gecə olcaq yola çıxır acıqan.
Parsa dedi:-Xruş, yolda toplum var,
Gecə olcaq yola çıxır acıqan.

-Odun gətir, od qalayım o döşdə,
Turq sevinər gördüyümüz bu işdən,
Qoy Mindiyar üstün olsun döyüşdə,
Gecə olcaq yola çıxır acıqan.

Od qalandı, alov-alov ucaldı,
Bir az keçdi, ocaq söndü, qaraldı.
–Bu, nə işdir?-Parsa deyib yahaldı,
Gecə olcaq yola çıxır acıqan.

Qalxdı döşə, gördü qara qaraltı,
Tüstülənən od-ocağa su atır.
Baxdı gördü, o, Xruşdur, gözaltı,
Gecə olcaq yola çıxır acıqan.

Qız dinmədi, oturdu, diz qatdadı,
Xruş getdi, Parsa diki addadı,
Odunları püfləyərək odladı,
Gecə olcaq yola çıxır acıqan.

***

Parsa dedi:-Turel bizim olacaq,
Ayrılmazdan qabaq birləş, doğma ol.
Vuruşuruq biz Mindiyar uğrunda,
Ayrılmazdan qabaq birləş, doğma ol.

Darvidelli bu döyüşdə qırıldı,
Yerinc, yerinc söyləməkdən yoruldu,
Dirrik gəldi, özgə sayaq quruldu,
Ayrılmazdan qabaq birləş, doğma ol.

-Biz düz olsaq, Turqtay bizə inanar,
Yanar bizə öz-özünə yananlar.
«Sağ ol» deyər bizə bizi dananlar,
Ayrılmazdan qabaq birləş, doğma ol.

Yerinc olsam, sən də başçı olarsan,
Bir neçə il öz yerimdə qalarsan,

Sonra məndən yerinc yeri alarsan,
Ayrılmazdan qabaq birləş, doğma ol.

Xruş dedi:-İnanmıram bu işə,
İnanıram təkcə gücə, döyüşə,
Mən Turqtayla gərək gəlim döş-döşə,
Ayrılmazdan qabaq birləş, doğma ol.

***

Gecə düşdü, yenə toplum göründü,
Dağ döşündə qızılgüldür ocaqlar.
Xruş dedi:-Turq bunlara batammaz,
Dağ döşündə qızılgüldür ocaqlar.

Parsa dedi:-Basar olsa Turq yenə,
Basarlıqla o öyünər, sevinər,
Turq ürəyi onda bizlə döyünər,
Dağ döşündə qızılgüldür ocaqlar.

Xruş dedi:-Gəl, dönməyək darğaya,
Yaxın düşmək olmur qara qarğaya,
Güclü yer-yurd, ad-san verməz sısqaya,
Dağ döşündə qızılgüldür ocaqlar.

Parsa dedi: – İnanıram mən ona,
Armas deyil, məni alsın qoynuna,
Əyri baxmır Turq bir qıza, qadına,
Dağ döşündə qızılgüldür ocaqlar.

Mənə inan, Xruş, gözlə, dalaşma,
Əkbitənə qancıl kimi yanaşma,
Tanı ilə, Turqız ilə savaşma,
Dağ döşündə qızılgüldür ocaqlaq.

***

Dəyişmişəm mən də Turqu görəndən,
Dağ, dağcıqlar arasında ucadır.
Könül verdim, sevgi duydum mən ona,
Dağ, dağcıqlar arasında ucadır.

Ola bilər, bu, sevgidir, ya çəkim,
Demə, qardaş, Parsa kimdir,Turqtay kim,
Bil ki, Tanrı gücündədir hər sevgi,
Dağ, dağcıqlar arasında ucadır.

Bu sevgimi bilməyəcək bir adam,
Bir sən bildin, süd qardaşım, gənc atam,
Bacın bərkdir, getməz, uymaz hər ada,
Dağ, dağcıqlar arasında ucadır.

-Yaxşı, qoyaq sən eləsən, o belə,
Nə çıxacaq bundan bizim bu elə,
Bu gedişi vermə, bacım, sən yelə,
Dağ, dağcıqlar arasında ucadır.

Sənin böyük Turqun mənə kiçikdir,
Arilərin qabağında kötükdür,
Arielli istəyimdə itikdir,
Dağ, dağcıqlar arasında ucadır.

***

-Ürək açdım, Xruş, sənə bacı tək,
Ölənəcən gizli qalan sevgi var.
Gözlə kirpik arasında gəz onu,
Ölənəcən gizli qalan sevgi var.

Heç bilmirəm, qardaş, mənə nə oldu,
Daş ürəyim qabıq-qabıq soyuldu,
Turqu gördüm, mən yenidən doğuldum,
Ölənəcən gizli qalan sevgi var.

Xruş dedi:-Xırçıldayır dişlərim,
Zoqquldayır içimdəki içlərim,
Heçə çıxır Arielin işləri,
Ölənəcən gizli qalan sevgi var.

Sevgi deyil, bu, yüyəndir bizlərə,
İnanmıram bu dəyərsiz sözlərə,
Dik baxıram mən üzlərə, gözlərə,
Ölənəcən gizli qalan sevgi var.

-Sən özgəsən, süd qardaşım, mən özgə,
Hardan çıxdı üzümüzə bu döngə,
Düşdü mənim ürəyimə bir kölgə,
Ölənəcən gizli qalan sevgi var.

***

Xruş ondan üz döndərdi, düşündü:
«İpdir qızın qıçlarına sevgilər,
Üzülüşüm, gərək bundan qurtarım,

İpdir qızın qıçlarına sevgilər.

Arielə Parsa yerinc qoyular,
Bacım burda məndən böyük sayılar,
Onda mənim tüstüm göyə yayılar,
İpdir qızın qıçlarına sevgilər.

Arielə gərək özüm şah olam,
Turel yurdu gərək Turqdan mən alam,
Kim ölsə də mən şahlıqda tək qalam,
İpdir qızın qıçlarına sevgilər.

Mən bu işdə sevgi yaxın qoymaram,
Mən şah olsam yerinc-merinc saymaram,
Mən qancılam, qan içməkdən doymaram,
İpdir qızın qıçlarına sevgilər.»

Parsa baxdı, Xruş onu saymadı,
Gizlidəsə onu gözdən qoymadı,
O özünə şah deməkdən doymadı,
İpdir qızın qıçlarına sevgilər.

İkiçayarası vuruş söyləncisi

Turqtay qovdu acıqanı sonacan,
Göz qırpmağa qoyma, öldür qancılı,
Vurdu, yıxdı, qırdı, tökdü Körfəzə,
Göz qırpmağa qoyma, öldür qancılı.

Yolda yeni toplum çıxdı önünə,
Vurdu, yardı uzununa, eninə,
Bunları da qoydu onlar gününə,
Göz qırpmağa qoyma, öldür qancılı.

Duru sular qızıl qana bulandı,
Burda ölü ölü üstə qalandı,
Çox istəklər qum çölünə quylandı,
Göz qırpmağa qoyma, öldür qancılı.

Ocaq gördü Turqtay dağın döşündə,
Görənçilər ayıq güdük işində,
Ocaq yazdır isti yerin qışında,
Göz qırpmağa qoyma, öldür qancılı.

Dedi:-Parsa, Xruş soraq verirlər,

Bir-bir gələn toplumları görürlər,
Bacı-qardaş od-alova giriblər,
Göz qırpmağa qoyma, öldür qancılı.

***

Mindiyarın toplumları yürüşdə,
Ondan beşi basar olur yürüşün.
Tanı döndü, Tuncər döndü Başevə,
Ondan beşi basar olur yürüşün.

Turqtay çapdı Asurşahın dalınca,
Toplum-toplum onu gücdən salınca,
Darvidelin acığını alınca,
Ondan beşi basar olur yürüşdə.

Çatdı İkiçayarası düzlərə,
İşıq qopdu, yatım gəldi üzlərə,
Gözəl gör-gör dinclik oldu gözlərə,
Ondan beşi basar olur yürüşün.

Soraq tutdu, öndə yollar qarışıb,
Bir ər gəlib Asurşahla vuruşur,
Turqa bənzər tərpənişi, duruşu,
Ondan beşi basar olur yürüşün.

Deyir:-Bilin, göy atamdır, yer anam,
Adım Odər, özüm Odərbaydanam,
İyirmi beş yaşlarında oğlanam,
Ondan beşi basar olur yürüşün.

***

Tanrım deyib Odərboydur bu yerlər,
Hardansansa, ora sənin özünsən.
Odərboyda yaşa dolub bu ərlər,
Hardansansa, ora sənin özünsən.

Turq iki gün çapdı, çatdı o yerə,
O, qıraqdan baxdı igid ərlərə,
Bir qaplandı, bir yenilməz ər hərə,
Hardansansa, ora sənin özünsən.

Gördü qırıb çatır onlar yurdları,
El-obanı yaxır qızıl odları,
Bəlli deyil yeri-yurdu, adları,
Hardansansa, ora sənin özünsən.

Ha səslədi, «dayan!» dedi, olmadı,
Onlar Turqu vecinə də almadı,
Qan tökdükcə Turqu saya salmadı,
Hardansansa, ora sənin özünsən.

Gördü oğlu Odərboydur, toxdadı,
Asurşahı o, qılıncla doğrayıb,
Bunu görüb Turqun könlü ağrıdı,
Hardansansa, ora sənin özünsən.

***

Dedi:-Mənim igid oğlum Odərboy,
Tanrı qanlı qırhaqırdan öclənir.
Kəsmək olmaz bir ulusun kökünü,
Tanrı qanlı qırhaqırdan öclənir.

Oğlu dedi:-Çəkil yana, sən kimsən?!
Kim olsan da heç nə gəlməz əlindən,
Duyuram ki, acılıq var dilində,
Tanrı qanlı qırhaqırdan öclənir.

Turq dedi ki,-İtiribsən özünü,
Qan tökməkdən qan tutubdur gözünü,
Qancıl, yu, sil, baxım, görüm üzünü,
Tanrı qanlı qırhaqırdan öclənir.
-Mən Odərəm, özüm Odərboydanam,
Tur soyuyam, göy atamdır, yer anam,
Qan pisdirsə, əl qatmayın bu qana,
Tanrı qanlı qırhaqırdan öclənir.

Bunu deyib o səyirtdi atını,
Vurdu, qırdı deyə-deyə adını,
Al qan aldı göyün, yerin qatını,
Tanrı qanlı qırhaqırdan öclənir.

***

Turq hayladı Şimşəkatı lapbadan,
Qancılı da qancıl kimi öldürmə.
Dedi:-Səni oturdaram yerində,
Qancılı da qancıl kimi öldürmə.

Çatdı ona, kəsdi onun yolunu,
Tutdu qılınc vuran ağır qolunu,
Çəngələyib dartdı atın yalını,

Qancılı da qancıl kimi öldürmə.

Odərboy da qılınc vurdu, qorxmadı,
O, Turqtayın üzünə də baxmadı,
Silkəndisə qan içindən çıxmadı,
Qancılı da qancıl kimi öldürmə.

Endi qılınc, Turqun budu yarıldı,
Yan çəkilib sağa, sola qanrıldı,
Turq bağırdı, qılıncına sarıldı,
Qancılı da qancıl kimi öldürmə.

Vuruşdular, atlarını yortdular,
Oxlaşdıları bizucları dartdılar,
Nə var idi, bir-birinə qatdılar,
Qancılı da qancıl kimi öldürmə.

***

Turqtay susdu, Odərboysa at çapdı,
Qan görərsən qan gözünü tutanda.
Acıqandan tək-tük adam qalmışdı,
Qan görərsən qan gözünü tutanda.
Dedi:-Yeri irəliyə, Minelli!
Gün aydındır, qabaq açıq, yol bəlli,
Gözüm, ağzım, boynum qanla doludur,
Qan görərsən qan gözünü tutanda.

Odərboyam, adım-sanım uludur,
Mənim yolum tanrıların yoludur,
Tut qancılın boğazından beşəlli,
Qan görərsən qan gözünü tutanda.

Çox at çapdı, öz ipini yığmadı,
Daha heç kəs qabağına çıxmadı,
Daha yeri, yurdu, eli yaxmadı,
Qan görərsən qan gözünü tutanda.

Üç gün çapdı, çıxdı böyük dənizə,
Göy ləpələr, göy sularla üz-üzə,
Girdi suya, çimdi, oldu təptəzə,
Qan görərsən qan gözünü tutanda.

***

Dedilər ki, öz atanla vuruşdun,
Qandan sonra ayılmaq da gec olur.

Dedi:-Atam Turqdur, o, Turq deyildi,
Qandan sonra ayılmaq da gec olur.

İnanmadı ataya söz qaytarıb,
İnandı ki, döyüş-vuruş qurtarıb,
Mindiyarın yerlərini artırıb,
Qandan sonra ayılmaq da gec olur.

Dedi:-Atam, böyük Turqtay bəs hanı?
Gedək, gərək biz axtaraq hər yanı,
Yavaş-yavaş qaynar başım ayılır,
Qandan sonra ayılmaq da gec olur.

Qayıdanda gördülər ki, Turq gəlir,
At üstündə o, bir dağdır, yüksəlir,
«Oğlum» deyib hərdən qalxıb, dikəlir,
Qandan sonra ayılmaq da gec olur.

Atasını görüb gözü bərəlir,
Düşür atdan, oğul qaçır irəli,
Şimşəkatın qabağına sərilir,
Qandan sonra ayılmaq da gec olur.

***

Deyir:-Ata, əl tut, məni bağışla,
Küy oğuldan, bağışlamaq atadan,
Tanımayıb sarsıtmışam mən səni,
Küy oğuldan, bağışlamaq atadan.

Mən eşitdim Tanı, Tuncər burdadır,
Mindiyarın Turel yanı dardadır,
Nə biləydim atam gəlib, ordadır,
Küy oğuldan, bağışlamaq atadan.

Atdan düşdü Turqtay, ona yanaşdı,
İri qollar bir-birinə sarmaşdı,
Ata, oğul öpüşərək yaxlaşdı,
Küy oğuldan, bağışlamaq atadan.

Nə o dindi, nə qımışıb bu dindi,
Ata, oğul bir-birilə öyündü,
Köküslərdə dağ ürəklər döyündü,
Küy oğuldan, bağışlamaq atadan.

İki yüz min toplum birdən baş əydi,

Ürək sevdi, göz yaşlandı, dil öydü,
Bu sevinci ulus, elat, yurd duydu,
Küy oğuldan, bağışlamaq atadan.

***

Ata dedi:-Oğul, başçı ol bura,
Harda basar olsan ora sənindir.
Sənə niyə Odərboydan deyirlər,
Harda basar olsan ora sənindir.

Bura İkiçayarası boyudur,
Ulu Turun el, ulusu, soyudur,
Bu da sənin tanrı verən payındır,
Harda basar olsan ora sənindir.
Burdan kəsə yol var Qoşadənizə,
Böyük dayaq olacaqsan sən bizə,
Həm də böyük başçı, önər Körfəzə,
Harda basar olsan ora sənindir.

Burdan bizə yürüş edir Balasqel,
Balasqeli bağışlamaq düz deyil,
Gedim ona kimliyimi mən deyim,
Harda basar olsan ora sənindir.

Baş əyərək Odərboydan söylədi:
-Ata, onlar qabağında kölədir,
Bu göstəriş artıq mənə bəllidir,
Harda basar olsan ora sənindir.

***

Dedi:-Ata, mən gedirəm vuruşa,
Baş əy mənim yerimdə də anaya.
Basar çıxsam, basıq olsam, unutma,
Baş əy mənim yerimdə də anaya.

Qoy duymasın ağrı oğul sarıdan,
Güc diləsin mənə böyük Tanrıdan,
Əltut olsun ona bizi yaradan,
Baş əy mənim yerimdə də anaya.

Qoy qardaşım Odərpay da var olsun,
Ocaqlarda Tanrı yeri sayılsın,
Adı-sanı Sərtüz kimi yayılsın,
Baş əy mənim yerimdə də anaya.

Turq söylədi:-Oğul, sən qal yerində,
Gedib gəlləm mən günlərin birində,
Sevinərəm səni yerinc görəndə,
Baş əy mənim yerimdə də anaya.

Öpüşdülər, ayrıldılar yenə də,
Ayrılıqlar mahnılandı yenidən,
Ey ayrılıq, çox qancılsan sən nədən,
Baş əy mənim yerimdə də anaya.

***

Axşam düşdü, dəniz qan tək qızardı,
Suqırağı sarı qumlar bozardı,
Günəş soldu, yavaş-yavaş sozardı,
Döyüşdə də hər ərənin yeri var.

Gecə düşdü, Balasqelli qalmadı,
Boş qayıqlar, boş gəmilər dolmadı.
Qaçaqlardan kimsə bir söz salmadı,
Döyüşdə də hər ərənin yeri var.

Odərboydan dedi:-Ata, gedim mən,
Acıqanı kəsib yıxım dibindən,
Öc də alım qancıl Balasqelindən,
Döyüşdə də hər ərənin yeri var.

Ata dedi:-Gəmiləri tut, götür,
Toplumunu Balasqelə tez yetir,
Başçısını başsız elə, al, itir,
Döyüşdə də hər ərənin yeri var.

***

Dedi:-Oğul, igid Odərboydanım,
Hər döyüşdə dözüm, güdüm* basardır.
Döz çətinə, güd yerini hər şeyin,
Hər yürüşdə dözüm, güdüm basardır.

Sən dənizlə, mən quruyla yürüşə,
Sən «hoy» desən acıqana vay düşər.
Qoşaboğaz ayrıcında görüşək,
Hər yürüşdə dözüm, güdüm basardır.

Ayrıldılar, yolu, yalı yordular,
Dalğaları, meşələri yardılar,
Önə çıxan acıqanı qırdılar,

Hər yürüşdə dözüm, güdüm basardır.

Geymişdilər dəbilqəni, geyimi,
Su üstündə tanıyacaq kim kimi?
Görünüşdə Balasqelli ər kimi,
Hər yürüşdə dözüm, güdüm basardır.

Taktika

Geyinmişdi hamı Balasqelli tək,
Döşlərində toxunmadan al çələng,
Gedirdilər tez-tez avar çəkərək,
Hər yürüşdə dözüm, güdüm basardır.

***

Minbaşıya bənzəyirdi Odərboy,
Hər ulusun geyimini uca tut,
Balasqelli geyimində minelli,
Hər ulusun geyimini uca tut.

Üç gün dalğa, avar çəkmək, göy dəniz,
Ac qaldılar üç gün, susuz, çörəksiz,
Dalğalarla, ləpələrlə üzbəüz,
Hər ulusun geyimini uca tut.

Suqırağı böyük kəndə çatdılar,
Qayalara iplə qarmaq atdılar,
Gəmiləri sudan çəkib dartdılar,
Hər ulusun geyimini uca tut.

Gecə neçə güdükçünü vurdular,
Sıralanıb yürüş üçün durdular,
On tutuğu bir-birinə sardılar,
Hər ulusun geyimini uca tut.

Dedilər ki, Turqu vurub qaytardıq,
Bu on əri qoyun kimi otardıq,
Balasqeli ölümlərdən qurtardıq,
Hər ulusun geyimini uca tut.

***

Becid-becid, tələs-tələs, çaphaçap,
Burum-burum yollar qalır arxada.
Böyük Turqtay Şimşəkata təpinir,
Burum-burum yollar qalır arxada.

Çata bilmir ona çapaq atlılar,
Yürüş edir Balasqelə Mindiyar,
Atsızlardan suvay min-min atlı var,
Burum-burum yollar qalır arxada.
Suqırağı meşələrin nəmişi,
Çayqırağı yarğanların qamışı,
Atsız da var atlılara sarmaşır,
Burum-burum yollar qalır arxada.

«Hoy» deyəndə Turqtay, Şimşəkat uçur,
Gümüşbaxış dan yerləri göz açır,
Qoşaboğaz Turqa baxır qıyqacı,
Burum-burum yollar qalır arxada.

***

Birdən suda qayıq, gəmi göründü,
Basıq gedən bir də öclə qayıdar.
Özlərini gizli yerə verdilər,
Basıq gedən bir də öclə qayıdar.

Bütün gecə qayıq gəldi, boşaldı,
Turq qayıtdı, onu görən yahaldı,
Doldu bütün qayaaltı, dağaltı,
Basıq gedən bir də öclə qayıdar.

Dan çırtdadı, vuruşmalar qızışdı,
Balasqelli bir-birinə qarışdı,
Turq onların başçısını soruşdu,
Basıq gedən bir də öclə qayıdar.

Başçı çıxdı dəbilqədə, udqundu,
Üz-gözündə bir göyərmiş boğuntu,
Baş əymədi, bu, Turqtaya toxundu,
Basıq gedən bir də öclə qayıdar.

Dedi:-Adım Arafasis, köləçi,
Anam kölə olub, atam bərəçi,
Özüm qılınc savaşında bilənçi,
Basıq gedən bir də öclə qayıdar.

***

Turqtay dedi:-Mən də Odərboydanam,
Hər igidin adı yurdla tanınar.
Mindiyarın yüz-yüz eli, boyu var,
Hər igidin adı yurdla tanınar.

Sən də qılınc savaşında tanıqsan,
Görürəm ki, bicləməsən, ayıqsan,
Sən savaşda bilənçi yox, toyuqsan,
Hər igidin adı yurdla tanınar.

Mən gedirdim Balasqelə, qayıtdım,
Səni görcək ürəyimi ovutdum,
Ağrı-acı günlərimi unutdum,
Hər igidin adı yurdla tanınar.

Balasqelin gücü yoxdur, yorulub,
Toplumları qum tək göyə sovrulub,
Öc almaqçın ilan kimi qıvrılıb,
Hər igidin adı yurdla tanınar.

Bunu deyib Turq irəli yeridi,
Arafasis geri durdu, kiridi,
Birdən çölü Turqun səsi bürüdü,
Hər igidin adı yurdla tanınar.

***

Gödək qılınc dəydi Turqun çiyninə,
İlk döyüşdə tez tərpənən udacaq.
Arafasis onu lapdan atmışdı,
İlk döyüşdə tez tərpənən udacaq.

Turq qılıncı çəkdi, atdı qırağa,
Əli getdi qan, boyalı yarağa,
Çatdı döyüş bilənçisi – qonağa,
İlk döyüşdə tez tərpənən udacaq.

Arafasis teztov idi, tez görən,
Qancılında darlıq güdən, yer güdən,
Ancaq bunlar çıxmışdılar əlindən,
İlk döyüşdə tez tərpənən udacaq.

Qılınclaşma sarsıtmışdı lovğanı,
Vurhavurlar gicəltmişdi dananı,
Əlləşirdi Turqa atsın yabanı,
İlk döyüşdə tez tərpənən udacaq.

Turq bizucla vurdu onu, saraltdı,
Ağ gününü gecə kimi qaraltdı.
Gözlərində yeri-göyü daraltdı,
İlk döyüşdə tez tərpənən udacaq.

***

Arafasis at qarışıq yıxıldı,
Basıq deyil hələ hər bir yıxılan,
O, üçüncü gödək qılınc tulladı,
Basıq deyil hələ hər bir yıxılan.

Turq atıldı Şimşəkatdan aşağı,
Arafasis dedi:-Ataq yarağı...
Boğazına keçdi Turqun caynağı,
Basıq deyil hələ hər bir yıxılan.

Süpürləşdi iki ərən, iki ər,
Turq qaldırdı onu göyə bu səfər,
Dedi:-Qancıl Arafasis, öl, gəbər,
Basıq deyil hələ hər bir yıxılan.

Bilənçi yox, öküz kimi qabasan,
Gərək ölüb sonevini tapasan,
Gedib orda kimliyini qanasan,
Basıq deyil hələ hər bir yıxılan.

Çırpdı yerə, yer yarıldı, göy uçdu,
Göy dənizdə dalğa qalxdı, su daşdı,
Neçə toplum bir-birilə tutaşdı,
Basıq deyil hələ hər bir yıxılan.

***

Odərboydan çıxdı qanlı döyüşə,
Döyüşdə də hər ərənin yeri var.
Qılınclayıb acıqanı dağıtdı,
Döyüşdə də hər ərənin yeri var.

Anadolu, Qoşadəniz arxada,
Balasqelsə yatıb, dincəl yuxuda,
Kəndlər, yollar tir-tir əsir qorxudan,
Burum-burum yollar qalır arxada.

***

Turq üç günə Balasqelə yetişdi,
Döyüşçüsüz, başsız ölkə basıqdır.
O, Başevin qapısında dayandı,
Döyüşçüsüz, başsız ölkə basıqdır.

Dedi:-Çıxsın el başçısı önümə,
Qoyum onu Arafasis gününə.

Tapdalayım uzununa, eninə,
Döyüşçüsüz, başsız ölkə basıqdır.

Neçə qadın gəldi, durdu yaxında,
Baş əydilər gözdən-başdan yayqınlar.
Ağır gündə qorxmaz olur qadınlar,
Döyüşçüsüz, başsız ölkə basıqdır.

Dedilər ki,-Öldürülüb böyüklər,
Qaçıb gedib qorxaqlarla dönüklər,
Bu ölkəni çapıb soyan çürüklər,
Döyüşçüsüz, başsız ölkə basıqdır.

Qoy böyük Turq Balasqeli yaxmasın,
Gizli qaçıb gedənlərə baxmasın,
Qoy bir daha qan, göz yaşı axmasın,
Döyüşçüsüz, başsız ölkə basıqdır.

***

Su yoluyla toplum gəlib – dedilər,
Yürüş üçün ən qısa yol dənizdir,
Başçısına Odərboydan deyirlər,
Yürüş üçün ən qısa yol dənizdir.

Qırıb çatır, o, hamıdan öc alır,
O, qardaşı Odərpaydan güc alır,
El dağılıb, dağda-daşda köç salıb,
Yürüş üçün ən qısa yol dənizdir.

Böyük Turqa diz qatdayır qadın, qız,
Sıralanıb yalvarırlar arxasız,
Ağlayırlar, sıtqayırlar arasız,
Yürüş üçün ən qısa yol dənizdir.
Turq söyləyir:-Yola düşsün on atlı,
Odərboya çatsın çapaq, qanadlı,
Desin, qırmaq olmaz eli, elatı,
Yürüş üçün ən qısa yol dənizdir.

Deyin, bir az acığını soyutsun,
O, qan-qada axınını qurutsun,
Toplumunu bol çörəklə doyurtsun,
Yürüş üçün ən qısa yol dənizdir.

***

Turq gözlədi, Balasqelə girmədi,

Girmə başsız qalan evə, ölkəyə,
Balasqelli bunu görüb sevindi,
Girmə başsız qalan evə, ölkəyə.

Çörək verdi, su gətirdi, çay balıq,
Çörək üstdə bişmiş ətdən yavanlıq,
Toplumları saxladılar bir aylıq,
Girmə başsız qalan evə, ölkəyə.

Odərboydan gəlib çatdı Turqtaya,
İki toplum döndü altı alaya,
Dəniz olur qarışanda çay çaya,
Girmə başsız qalan evə, ölkəyə.

-Balasqeli,-dedi-qırıb çatmışam,
Başçısını başsızına qatmışam,
Üç ərəni vurub, yorub tutmuşam,
Girmə başsız qalan evə, ölkəyə.

Ata dedi:-Odərboyum, toxda bir,
İtirdiyin, tapdığını yoxla bir,
Qonşuluğu pozma, barış saxla bir,
Girmə başsız qalan evə, ölkəyə.

***

Gecə gəldi ağsaqqallar, qadınlar,
Barış yolu ağsaqqaldır, qadındır.
Dedilər ki, bağışlasın böyük Turq,
Barış yolu ağsaqqaldır, qadındır.
Dedilər ki, baş əyirik sizə biz,
Balasqeldən çox ağrılar çəkdiniz,
Bağışlayın bu ölkəni bir də siz,
Barış yolu ağsaqqaldır, qadındır.

Bizi bir də bağışlasın Mindiyar,
İnnən belə Balasqel dinc oturar,
Bizimkilər sayıqlığı artırar,
Barış yolu ağsaqqaldır, qadındır.

Biz gəlmişik böyük Turqa baş əyək,
Onun Şimşək qılıncını biz öyək,
Oğluna da sağol deyək, sağ deyək,
Barış yolu ağsaqqaldır, qadındır.

Biz gəlmişik Turqsayağı barışa,

Lap istəsə Mindiyara qarışaq,
Ondan vergi ölçüsünü soruşaq,
Barış yolu ağsaqqaldır, qadındır.

***

Turq bağırdı, Turq qışqırdı, söylədi:
-Baş əyməyə, kiçilməyə üz gərək,
Sizinkilər çox baş əyib, kiçilib,
Baş əyməyə, kiçilməyə üz gərək.

Dedi:-Sizlər çox-çox qanlar tökdünüz,
Mindiyara dağ dağ üstən çəkdiniz,
Hər bir yerdə qan ağacı əkdiniz,
Baş əyməyə, kiçilməyə üz gərək.

Biz sizinlə birləşməyi neynərik,
Biz doğudan batıyadək bir yerik,
Birləşsək də çox az çəkər bu birlik,
Baş əyməyə, kiçilməyə üz gərək.

Vergi verin mənə bu gün yüz min at,
Vergiləri artırıram ikiqat,
Yaraqları versin bizə el-elat,
Baş əyməyə, kiçilməyə üz gərək.

Biz yenə də selə, suya dönərik,
Alay-alay dənizlərə enərik,
Üç yüz minlik bir ağızdan dinərik:
Baş əyməyə, kiçilməyə üz gərək.

***

Üç tutuğu qaytarmadı Odərboy,
Tutub saxla, vergilərə ödənc et.
Ödənc olsa vergiləri verərlər,
Tutub saxla, vergilərə ödənc et.

Bu tutuqlar böyük-böyük ərənlər,
Döyüşlərə on min ərlə girənlər.
Balasqeldə yaxşı günlər görənlər,
Tutuq saxla, vergilərə ödənc et.

Ağsaqqallar diz qatdayıb çökdülər,
Çuval-çuval qızıl, gümüş tökdülər,
Basarları qonaqlığa çəkdilər,
Tutuq saxla, vergilərə ödənc et.

Turq söylədi:-Getmə, Odərboy balam,
Acıqanda qılıq yalan, söz yalan.
Ağılanıb burda sənin üç baban,
Tutuq saxla, vergilərə ödənc et.

Sonra dedi:-Gedin, burda durmayın,
Bizə bunca qurma-quyu qurmayın,
Yalvar-yalvar özünüzü yormayın,
Tutuq saxla, vergilərə ödənc et.

***

-Böyük atam, böyük Turqtay sağ olsun,
Yerə salma dediyini böyüyün.
Dedi:-Ata, sən buyuran olacaq,
Yerə salma dediyini böyüyün.

Ancaq bircə qoy bunları qırım mən,
Mindiyarın yerincliyin qurum mən,
Qoy öc alım, sonlarına varım mən,
Yerə salma dediyini böyüyün.
Odərboyam, Odərboydan çıxmışam,
Mən özümə döyüşçü tək baxmışam,
Turqtay deyib at belinə qalxmışam,
Yerə salma dediyini böyüyün.

-Odərboydan çıxan oğlum Odərboy,
Döyüşlərdə yenilməzsən, od-alov,
Qayıt daha, ağlamasın anan qoy,
Yerə salma dediyini böyüyün.

Qayıt İkiçayarası boylara,
Son qoy evdə, döyüşlərdə vaylara.
Get yaz çağı, qış qabağı toylara,
Yerə salma dediyini böyüyün.

***

-Bunu deyir Odərpay da çox mənə,
«Bu qan-qada, döyüş-vuruş yetərdir.
Dayanışı toy-düyünə çevir sən,
Bu qan-qada, döyüş-vuruş yetərdir.

Yal-yarağı-deyir, – daha qoy yerə,
Üz tut böyük tanrılara, göylərə,
Yalvarışla üztut öyrət ərlərə,

Bu qan-qada, döyüş-vuruş yetərdir.

Yer üzündə bir acıqan var, Yaman,
Ona uyma, ondan, qardaş, yan dayan,
Gözü qandır, əli qandır, sözü qan,
Bu qan-qada, döyüş-vuruş yetərdir.»

–Odərpayı anlamıram hələ də,
Yeni Sərtüz olub deyən ölkədə,
Çox danışır o elədən, belədən,
Bu qan-qada, döyüş-vuruş yetərdir.

Ata dedi:-Bu yazılıb alnında,
O, paylancdır tanrıların yolunda,
Ahur-məzda dayanmışdır dalında,
Bu qan-qada, döyüş-vuruş yetərdir.

***

Yüz min atla geri döndü Odərboy,
At yürüşün, basarlığın dayağı.
Dedi:-Ata, Uğurelə gedirəm,
At yürüşün, basarlığın dayağı.

Gəmiləri tapşırdılar Xruşa,
Xruş döndü dəniz üstə ağ quşa,
Dalğa-dalğa düşdü eniş-yoxuşa,
At yürüşün, basarlığın dayağı.

Turqtay getdi öz oğlunun dalınca,
Dədələrin Qoşaboğaz yolunca,
Şimşəkatı çapdı, qovdu doyunca,
At yürüşün, basarlığın dayağı.

Yollar boyu o, Yanqunu anırdı,
Ürəyinə qorxu-ürkü qonurdu,
Ürəyinə nəysə, nəsə damırdı,
At yürüşün, basarlığın dayağı.

-Şimşəkatım, çap, yollarda yorulma,
Heç bir yerə dönmə, baxma, qanrılma,
Sən bir daha Alçiçəkdən ayrılma,
At yürüşün, Bacarlığın dayağı.

***

Çox gənc idi, qızğın, çılğın Odərboy,

Coşqun gənclik yaşın qızmar yayıdır.
Qışı, yayı, yazı, qarı duyammaz,
Coşqun gənclik yaşın qızmar yayıdır.

Yeni-yeni qaralmışdı bığ yeri,
Göz alışqan, səsi, sözü dipdiri,
Öz yerindən gənclər durar çox bəri,
Coşqun gənclik yaşın qızmar yayıdır.

Boy-buxunda, qol-qanadda ata tək,
Cumarlıqda qaplan idi, sərt külək,
Uçarlıqda qartal idi, kəpənək,
Coşqun gənclik yaşın qızmar yayıdır.
Boynu uzun, saçı seyrək, üzü ağ,
Çiyinləri içəriyə qatdanaq,
Baxışları həm itidir, həm oynaq,
Coşqun gənclik yaşın qızmar yayıdır.

Qaşlarının əyriliyi atadan,
Ağız-burun, alın, dodaq anadan,
Bu ötkəmlik, bu qancıllıq haradan,
Coşqun gənclik yaşın qızmar yayıdır.

***

Tələsirdi anasına qovuşsun,
Dəmirdağdır, çəkimi var ananın,
Harda olsan səni çəkib aparar,
Dəmirdağdır, çəkimi var ananın.

Uzaq-uzaq Aladağdan o yana
Oturmuşdu Uğureldə bir ana,
Gözləyərək göz dikmişdi ormana,
Dəmirdağdır, çəkimi var ananın.

O, Odərboy, o, Odərpay deyirdi,
Ürəyində böyük Turqtay deyirdi,
Soruşana ana «vay-vay» deyirdi,
Dəmirdağdır, çəkimi var ananın.

Tək qalmışdı, başı altda qılıncı,
Göz yaşından nəm çəkmişdi balıncı.
Təkbaşına Uğurelin yerinci,
Dəmirdağdır, çəkimi var ananın.

Görən, niyə ürəyini yeyirdi,

Ayrılıqdan qoşma, ağı deyirdi,
Hərdən-birdən dizlərini döyürdü,
Dəmirdağdır, çəkimi var ananın.

***

Hərdən-birdən kövrəlirəm, uzaqlar,
Gözdən uzaq könüldən də uzaqdır.
Altı aydır Turq vuruşda, döyüşdə,
Gözdən uzaq könüldən də uzaqdır.
Mindiyara iki oğul doğmuşam,
Üçüncünü öz içimdə sıxmışam.
Evdə qalıb öz evimi yıxmışam,
Gözdən uzaq könüldən də uzaqdır.

Çineldən yox, mən Hindeldən qorxuram,
Qorxuram ki, Hindel dönə çovğuna,
Tanrım, əl tut bu tək qalmış qadına,
Gözdən uzaq könüldən də uzaqdır.

Bu Başevin adamları soyuqdur,
Turqtay üçün könlüm ovuq-ovuqdur,
Sevgi yandan könlüm bütün sınıqdır,
Gözdən uzaq könüldən də uzaqdır.

Turqum, məni təpikləyir üçüncü,
Sənsən mənim içim, çölüm, sevincim,
Ey ölkəmin böyük şahı, yerinci,
Gözdən uzaq könüldən də uzaqdır.

***

-Hərdən-birdən kövrəlirəm, uzaqlar,
Qala bilməz sevən ürək təkayrı.
Mən qırğıydım, indi toyuq olmuşam,
Qala bilməz sevən ürək təkayrı.

Yaranışla, dolanışla dayanış,
Mənim ərim Turqtayımdan bərk yapış,
Hərdən-birdən ona məndən bir danış,
Qala bilməz sevən ürək təkayrı.

Eşitmişəm Parsa onu bəyənib,
O, nəyinə, o, kiminə güvənir,
Sanki uyub ona ərim, Turq dönüb,
Qala bilməz sevən ürək təkayrı.

Alçiçəyəm, öz sevgimdən dönmərəm,
Ulduz sönər, mən sevgimdə sönmərəm,
Anam Yanqu zirvəsindən enmərəm,
Qala bilməz sevən ürək təkayrı.

Alçiçəyəm, anam Yanqu balası,
Odərboyun, Odərpayın anası,
Ufuldayır qız sevgimin yarası,
Qala bilməz sevən ürək təkayrı.

***

Bir yay kimi Turq yumulur, açılır,
Olacağı duy öncədən, görginən.
«Hindel yandan Uğurelə yürüş var,
Olacağı duy öncədən, görginən.

Gənc Armasın alacaqlar öcünü,
Qıracaqlar Uğurelin gücünü,
Açacaqlar içlərinin içini,
Olacağı duy öncədən, görginən.

-Ay ağaclar, güllər, kollar, bitkilər,
Gözü yolda sevil-sevil sevgilər,
Pardaqlanmış göygöllərdən güzgülər,
Olacağı duy öncədən, görginən.

Yol göstərin, Uğurelə tez çatım,
Təkdir gülüm, Alçiçəyim, qanadım,
Çap, dayanma, Şimşəkatım, quş atım,
Olacağı duy öncədən, görginən.

Gözəl Yanqum-Alçiçəyim, gəlirəm,
Darıxıbsan, vurnuxursan, bilirəm,
Çap-çap, atım, çap, tərini silirəm,
Olacağı duy öncədən, görginən.»

Armas-Adra söyləncisi

Çatdı evə gənc Armasın ölüsü,
Döyüş qandır, yara-xora,ölüdür.
Subay idi, igid idi, gənc idi,
Döyüş qandır, yara-xora, ölüdür.

Hindel şahı bunu görüb sarsıldı,

Ayrılaraq bir bucağa sıxıldı,
Gözlərindən öc odları saçıldı,
Döyüş qandır, yara-xora, ölüdür.
Dedi:-Hanca Turq döyüşür uzaqda,
Gedək, salaq arvadını ayaqdan,
Düşsün alma yetişməmiş budaqdan,
Döyüş qandır, yara-xora, ölüdür.

Ya ölərik, ya qalarıq, yetərdir,
Onsuz hamı bu dirrikdən gedərdir.
Gedən dönüb bir də yerdə bitərdir,
Döyüş qandır, yara-xora, ölüdür.

Mən deyirəm Hind elləri adından,
Yurdum qaldı qan-qadanın altında,
Dur, çıx, Hindel, çıx qapılar dalından,
Döyüş qandır, yara-xora, ölüdür.

***

Sansi gəlib Alçiçəyə söylədi:
-Boylu qadın ağır işə girişməz.
Adra gəlir, yüz min toplum başında,
Boylu qadın ağır işə girişməz.

Ana dedi:-Uğurelə vay düşüb,
Mən duymuşdum Hindel yandan yürüşü,
Quşatımı verin, gedim döyüşüm,
Boylu qadın ağır işə girişməz.

Ərənləri o topladı bir yerə,
İş tapşırdı hər ərənə, hər ərə,
Sonra çıxdı, başraq tutdu ilk kərə,
Boylu qadın ağır işə girişməz.

Dedi:-Çıxın irəliyə, döyüşə,
Adra şahla yenə duraq döş-döşə,
Döyüşlərdə dəmir kimi bərkişək,
Boylu qadın ağır işə girişməz.

Başraq mənim əlimdədir, qorxmayın,
İrəliyə çıxın, dala baxmayın,
Sıralardan siz qırağa çıxmayın,
Boylu qadın ağır işə girişməz.

***

Adra şahı görüb durdu Alçiçək,
Danışıqdan sonra vuruş başlayır,
Dedi:-Çıx, get, Uğureldən sağ ikən,
Danışıqdan sonra vuruş başlayır.

Elə bildin tək qalmışam, sısqayam,
At üstündə çapar deyil, yorğayam,
Alçiçəyəm, mən özgəyəm, başqayam,
Danışıqdan sonra vuruş başlayır.

Adra dedi, gözlərini doldurub:
-Turq döyüşdə Armasımı öldürüb,
Alçiçəyə qoy bunu da bildirim,
Danışıqdan sonra vuruş başlayır.

Qılınc göydə parıldadı, şütüdü,
Adra şahın biz qılıncı itidir,
Ana aşdı, at üstündə o dedi:
–Danışıqdan sonra vuruş başlayır.

Dedi: – Dargöz, qancıl, ərlər gözləyir,
Danışmadan vurub qırmaq düz deyil,
Lapdan vurdun, dərin yaram qan verir,
Danışıqdan sonra vuruş başlayır.

***

Bunu deyib aşdı, düşdü Alçiçək,
Qoşa ölür boylu ana öləndə.
Bir səs gəldi, o diksinib dəbərdi,
Qoşa ölür boylu ana öləndə.

Odərboyun səsi gəldi uzaqdan,
Alçiçəksə yaralıydı, qucaqda,
Keçinirdi, bərk tutmuşdu tutaqdan,
Qoşa ölür boylu ana öləndə.

Necə oldu, ana bir də diksindi,
Atlar ürkdü, yaraqlılar səksəndi,
Alçiçəyin son dözümü tükəndi,
Qoşa ölür boylu ana öləndə.
Dedi:-Oğlum, Odərboyum, çatginən,
Qancılları bir-birinə qatginən,
Mən ölürəm, oğul, məni tutginən,
Qoşa ölür boylu ana öləndə.

Mindiyarın başrağını al, ucalt,
Acıqanı öldür, ağlat, sən alçalt,
Atan Turq tək yenilməz ol, ona çat,
Qoşa ölür boylu ana öləndə.

***

Adra şahla boy-boy durdu Odərboy,
Acıqlı gənc qaplan kimi nərildər.
Qılıncını sıyırmadı, gözlədi,
Acıqlı gənc qaplan kimi nərildər.

-Mən Turq oğlu Odərboyam, Adra şah,
Gözləməyək, gəl vuruşaq birbaşa,
Tez son qoyaq bu yaramaz savaşa,
Acıqlı gənc qaplan kimi nərildər.

-Mən Adra şah, ağrı-acı çəkirəm,
Armas üçün göz yaşları tökürəm,
Mən bel qırıb, boy-buxunlar bükürəm,
Acıqlı gənc qaplan kimi nərildər.

-Mən Odərəm, Odərboydan oğluyam,
Adra şahdan yaman-yaman dağlıyam,
Döyüşçüyəm, mən qılınca bağlıyam,
Acıqlı gənc qaplan kimi nərildər.

Bunu deyib qılıncını sıyırdı,
Bir vuruşla şah yıxıldı, böyürdü,
Şahı alıb öz qanında doyurdu,
Acıqlı gənc qaplan kimi nərildər.

***

Dedi:-Vur, qır, Uğurelli, Minelli,
Basılarsan, qalma, durma bir yerdə.
Qılınc ilə, bizuc ilə qanad aç,
Basılarsan, qalma, durma bir yerdə.
Mən ortadan, siz yanlardan qabağa,
Qoyma çıxsın acıqanı qırağa,
Od vur kəndə, yerə-yurda, otlağa,
Basılarsan, qalma, durma bir yerdə.

Gərək yansın Adra şahın var-yoxu,
Unudulsun onun Armas qoduğu,
Qanla dolsun Yaşıldaşlar ovuğu,
Basılarsan, qalma, durma bir yerdə.

Odərboyam, oddan doğub soy-köküm,
Yara açın, sümük qırın, bel bükün,
Qoy diz çöksün acıqanlar lap bu gün,
Basılarsan, qalma, durma bir yerdə.

Odərboyam, Odərboydan əriyəm,
Mindiyarın başrağıyla diriyəm,
Mən də Turqam, min-min Turqdan biriyəm,
Basılarsan, qalma, durma bir yerdə.

***

-Başevəcən durma, yeri irəli,
Hər yürüşdə varlıq da var, var da var.
Adra şahın Başevini çapın siz,
Hər yürüşdə varlıq da var, var da var.

Mindiyarın ağ başrağı yelləndi,
Tunc səsləncər on-on, yüz-yüz dilləndi,
Uğurelin toplumları selləndi,
Hər yürüşdə varlıq da var, var da var.

Çox güclüydü acıqanın toplumu,
Tutmuşdular Odərboyun yolunu,
Kəsmişdilər boz fillərin dalını,
Hər yürüşdə varlıq da var, var da var.

- Oxla bizuc qoy söyləsin sözünü,
Tuşlanc edin siz fillərin gözünü,
Qılınclayın yaraqlının özünü,
Hər yürüşdə varlıq da var, var da var.

İndi gəlsin onbaşılar irəli,
Yanbaşılar, minbaşılar irəli,
Yanbaşılar, önbaşılar irəli,
Hər yürüşdə varlıq da var, var da var.

***

Endi toppuz, cingildədi qılınclar,
Döyüşlərdə qılınc, qalxan danışır.
Boğuşmalar, qışqırıqlar boş səsdir,
Döyüşlərdə qılınc, qalxan danışır.

Bağırtılar, qışqırıqlar ucaldı,
Qan fışqırdı, hər bir yeri qan aldı,

Döyüşçülər bir-birindən öc aldı,
Döyüşlərdə qılınc, qalxan danışır.

Qolsuz, başsız çox görünür, çox nədən,
Yarılan var düz başından beləcən,
Vardır hələ yastılanmış döş, gödən,
Döyüşlərdə qılınc, qalxan danışır.

Kimi «ana», kimi «nənə» çağırır,
Kimi ölür, son uduqda bağırır,
Vuruşanlar öz adını doğurur,
Döyüşlərdə qılınc, qalxan danışır.

Odərboyu vurmaq, yıxmaq olmayır,
O, bir yerdə bircə an da qalmayır,
Onu bizuc, oxla toppuz almayır,
Döyüşlərdə qılınc, qalxan danışır.

***

Hər vuranda «ana» deyir Odərboy,
Döyüşdə də ana uca tanrıdır.
Anasını qoyub gəldi Odərboy,
Döyüşdə də ana uca tanrıdır.

-Alın, bu, bir, iki, bu üç, bu da dörd,
Bu döyüşdə durma, baş əz, qarın yırt,
Didsin gərək öz ovunu quduz qurd,
Döyüşdə də ana uca tanrıdır.
Dedilər ki, Aladağdan Turq enir,
Uda-uda o, dumanı, o, çəni,
Capa-çapa beş gün edib hər günü,
Döyüşdə də ana uca tanrıdır.

Göy gurladı, şimşək çaxdı, yer əsdi,
Soruşdular, bu nə haydır, nə səsdir,
Hindellilər qaçan-qaçan tələsdi,
Döyüşdə də ana uca tanrıdır.

Bir səs gəldi:-Anam, bacım, Alçiçək,
Ey saçları qara qalan ağbirçək,
Adı ana, özü gözəl bəbənək,
Döyüşdə də ana uca tanrıdır.

***

-Tək qoymuşdum səni, Turqu bağışla,

Kişi dözməz, qadın dözər təkliyə.
Mən də beş ay sənsiz təklik çəkmişəm,
Kişi dözməz, qadın dözər təkliyə.

Neçə-neçə döyüşlərdən addadım,
Neçə şahın dizlərini qatdadım,
Sənsiz bağrım sənin üçün çatdayıb,
Kişi dözməz, qadın dözər təkliyə.

Uğureli qoyub hara getmisən,
Hansı döyüş-vuruşlarda itmisən,
Bu yaşımda məni dəli etmisən,
Kişi dözməz, qadın dözər təkliyə.

Mən Arması öldürmüşəm, qancılı,
Şimşəkqılınc gövdəsinə sancılıb,
İndi yatıb sonevində dincəlir,
Kişi dözməz, qadın dözər təkliyə.

Mənim Yanqum-Alçiçəyim hardadır,
Ana yurdum, Uğurelim dardadır,
Mən burdayam, o, Hindeldə – ordadır,
Kişi dözməz, qadın dözər təkliyə.

***

Turq döyüşə girdi yandan, böyürdən,
Vur qılıncı gözlənilməz yerindən,
Turq onları yandan vurub dağıtdı,
Vur qılıncı gözlənilməz yerindən.

Hindellilər çaşıb qaldı arada,
Seçənəcən bunca ağı qaradan,
Toplumları bir-bir çıxdı sıradan,
Vur qılıncı gözlənilməz yerindən.

Turq ayqırdı, atlıları kükrətdi,
Yan-yövrədən döyüş-vuruş öyrətdi,
Acıqanı öz içində kövrəltdi,
Vur qılıncı gözlənilməz yerindən.

Dedi:-Vurun, sağ qoymayın birini,
Vurun, tökün irəlini, gerini,
Qoy tanısın acıqanlar yerini,
Vur qılıncı gözlənilməz yerindən.

Quşa döndü, oda döndü Şimşəkat,
Yıxdı, əzdi Turqtay kimi şartaşart,
Qılınc, qalxan, at dırnağı dartadart,
Vur qılıncı gözlənilməz yerindən.

***

Çıxdı bir də ata, oğul üz-üzə,
Qoy var olsun, sevinc olsun hər görüş.
Ata, oğul Mindiyarın qoruncu,
Qoy var olsun, sevinc olsun hər görüş.

Turq oğluna baxdı, bir az tutuldu,
Qalın qaşlar, qara qaşlar çatıldı,
Basarlığa bir kövrəklik qatıldı,
Qoy var olsun, sevinc olsun hər görüş.

Dedi: – Oğul, anan hanı, çağırtdır,
Dedi: – Anam yaralıdır, ağırdır,
Turq diksinib bundan, bir də bağırdı,
Qoy var olsun, sevinc olsun hər görüş.
Alçiçəyi gətirdilər bayılmış,
Bir at üstə, yorğan üstə qoyulmuş,
Nə keçinib, nə də bir yol ayılmış,
Qoy var olsun, sevinc olsun hər görüş.

Turq qaldırıb öpdü qanlı üzünü,
Sol qolu yox, qol dibindən üzülüb,
Üzü qanlı, solğun, bir az küsülü,
Qoy var olsun, sevinc olsun hər görüş.

***

Dedi:-Yanqum-Alçiçəyim, gəlmişəm,
Sevgi varsa ölüm yoxdur sevənə.
Gözlərini açıb baxdı Alçiçək,
Sevgi varsa ölüm yoxdur sevənə.

Baxdı, ancaq o danışa bilmədi,
Sevgi onu harayladı, ölmədi,
Turq ağladı, göz yaşını silmədi,
Sevgi varsa ölüm yoxdur sevənə.

Oğlu güldü göz yaşları içində,
Nərildədi neçə toplum gücündə,
Ağlayanlar vardı, toplum köçündə,
Sevgi varsa ölüm yoxdur sevənə.

Dedi:-Ana, Adra şahı öldürdüm,
Mən öcümü, acığımı bildirdim,
Bu Hindeli o qotura güldürdüm,
Sevgi varsa ölüm yoxdur sevənə.

Mən gedirəm, döyüş hələ bitməyib,
Ürkü-qorxu üstümüzdən ötməyib,
Öc içimdə qalıb, hələ getməyib,
Sevgi varsa ölüm yoxdur sevənə.

***

Yerdə hanca gül var, onca sevgi var,
Boş-boşuna gül-çiçəyi dərmə sən.
Sevgi ölür ancaq sevən öləndə,
Boş-boşuna gül-çiçəyi dərmə sən.
Gül önündə əyil, ona yaxşı bax,
Sevgi kimi o, gülərdir, utancaq,
Gəl, gülündən bir gül dərim, gülyanaq,
Boş-boşuna gül-çiçəyi dərmə sən.

Sarı gülü öpüm, sınıq sevgidir,
Ağ gül yumuq qızdır, donuq sevgidir,
Al gül oddur, dibdən yanıq sevgidir,
Boş-boşuna gül-çiçəyi dərmə sən.

Gül tək bitir yerdə az-az sevgilər,
Gülə dönür çox əlçatmaz sevgilər,
Gül tək gülər hər qış, hər yaz sevgilər,
Boş-boşuna gül-çiçəyi dərmə sən.

İtən sevgi, de, hardasan, mən gəlim,
Bir yol səni qoxulayım, dincəlim,
Sənsən mənim gülə dönmüş sevgilim,
Boş-boşuna gül-çiçəyi dərmə sən.

***

Susun, kollar, yekə-yekə ağaclar,
Gül dilində gül sevgidən danışır.
Baş qoyubdur quru kolun çiyninə,
Gül dilində gül sevgidən danışır.

Köks dərib qulaq asır güneylər,
Qulaq asır qarlı-qarlı quzeylər,
Sevgimizi qovub boğdu ögeylər,

Gül dilində gül sevgidən danışır.

Gülə döndük, mən sarı gül, sən ağ gül
Aramızda duman qırçın, sallaq tül,
Sonra gülüb, gülə döndük büsbütün,
Gül dilində gül sevgidən danışır.

Yağış yağdı, güllər göyə sovruldu,
Sevgi güldü, yeni gülə çevrildi,
Sevən qaldı, sevməyənlər devrildi,
Gül dilində gül sevgidən danışır.

Gül sevgilər, güldən sevgi becərin,
İki qaya arasında cücərin,
Gah dağlarda, gah düzlərdə köçəri,
Gül dilində gül sevgidən danışır.

***

Nə küsübsən, gül-çiçəyim, Alçiçək,
Yanqum getdi, ancaq könlüm səndədir.
Yanqu olub məni bir də yaşatdın,
Yanqum getdi, ancaq könlüm səndədir.

Yaxına gəl, mən dolanım başına,
Dizin-dizin gəlib çıxım qarşına,
Bir əl çəkim kirpiyinə, qaşına,
Yanqum getdi, ancaq könlüm səndədir.

Gözünü qırp, bir üzümə gülginən,
Səndən sonra sevgim yoxdur, bilginən,
Bir əl uzat, göz yaşımı silginən,
Yanqum getdi, ancaq könlüm səndədir.

Qaynar-oynar gəncliyimiz solubdur,
Gənclik keçib, gözəlliyin qalıbdır,
Könül quşum səndə yuva salıbdır,
Yanqum getdi, ancaq könlüm səndədir.

Sil könlündən yumşaq-yuxa gücünü,
Qov dumanı, göstər gözəl üzünü,
Püflə, yandır ürəyimin közünü,
Yanqum getdi, ancaq könlüm səndədir.

***

Qancıl istək, seçilmədin sevgidən,

Bir istək var, bir dilək var, bir sevgi.
Ürəkdədir üç yuvası üçünün,
Bir istək var, bir dilək var, bir sevgi.

Sevgi qızmar-qaynar gənclik bulağı,
İstək-dilək yaşlıların qonağı,
İnam da var, tanrıların sınağı,
Bir istək var, bir dilək var, bir sevgi.
Üçünü də bir yaradıb yaradan,
O bulaşır, bu olaşır arada,
Yer ver bizə, tanrım, bu sıx sırada,
Bir istək var, bir dilək var, bir sevgi.

İsinişmək, bu da vardır hamıda,
İsinişmək hərdən tutur qanı da,
Qovsalar da o qayıtmır qapıdan,
Bir istək var, bir dilək var, bir sevgi.

Bir də var ki, könülçəkən, gözçəkən,
Bir gülüşlə ürəklərdə gül əkən,
Dörd sevgi var belə gözəl var ikən,
Bir istək var, bir dilək var, bir sevgi.

***

Tanrı mənə öz yerimi göstərər,
Öz yerini tap, gözəlim, hər yerdə,
Qarışdırma sən sevgiylə istəyi,
Öz yerini tap, gözəlim, hər yerdə.

Birləşdirmə sən sevgiylə istəyi,
Qarışdırsan ələnəcək ələyin,
Sevgi evdir, yerdəkilər dirəyi,
Öz yerini tap, gözəlim, hər yerdə.

Çox başçılar sevgilərə uymayıb,
Gözəl görüb, boş şey bilib, saymayıb,
Sevənlərsə dörd sevgidən doymayıb,
Öz yerini tap, gözəlim, hər yerdə.

İstə, ancaq istəyəni unutma,
İstəklinin ürəyini qanatma,
Üzülsən də sevdiyini sən atma,
Öz yerini tap, gözəlim, hər yerdə.

Alçiçəyi istəyirdi Turq belə,

İstək gəlib sevgi olub qırx ilə,
Tanrım, bax gör, nə yaraşır gül gülə,
Öz yerini tap, gözəlim, hər yerdə.

***

Alçiçəyi qaytardılar Başevə,
Öz yuvası, öz yeri var hərənin.
Öz evində tez toxdayar yaralı,
Öz yuvası, öz yeri var hərənin.

Beş ay çəkdi, yaraları sağaldı,
Sağaldıqca iç ağrısı çoxaldı,
Ürəyində çox diləklər yoxaldı,
Öz yuvası, öz yeri var hərənin.

O, döyüşdə sağ qolunu itirdi,
Paxıl gözlər onu gözə gətirdi,
Ürəyində acı tikan bitirdi,
Öz yuvası, öz yeri var hərənin.

Yaxınları eldə qara geydilər,
İgid ana-deyib onu öydülər,
Gizlindəsə dizlərini döydülər,
Öz yuvası, öz yeri var hərənin.

Ana, böyük ərən ana, ər ana,
İgidliyin yayılıbdır hər yana,
El gəlibdir qulluğunda dayana,
Öz yuvası, öz yeri var hərənin.

Xruş-Parsa söyləncisi

Asureldən saldı Xruş yolunu,
Acıqana yaxın durma, uzaq ol.
Gəmiləri çəkib getdi oraya,
Acıqana yaxın durma, uzaq ol.

Parsa dedi:-Öldürərlər bizi də,
Acıqandır onlar mənim gözümdə,
Gəl qayıdaq, qardaş, qumsal düzündən,
Acıqana yaxın durma, uzaq ol.

Xruş dedi:-Biz gedirik bu yolla,
Gedib qallam, Asurşahla bir ollam,

Onun ilə Turel yurdu mən allam,
Acıqana yaxın durma, uzaq ol.

Parsa dedi:-Biz pis günə qalarıq,
Turq yoluyla biz Tureli alarıq,
Yeni adla yeni kəndlər salarıq,
Acıqana yaxın durma, uzaq ol.

Xruş dedi:-Sən gedən yol düz deyil,
Turq Tureli bizə verməz, yaxşı bil,
Arielli gözdən düşür ilbəil,
Acıqana yaxın durma, uzaq ol.

***

Parsa dedi:-Turqtay bizə inanır,
Düz yol varsa nəyə gərək əyri yol?
Turel üçün danışaram Turqtayla,
Düz yol varsa nəyə gərək əyri yol?

-Bacım, Turqu sən sevirsən, sevginən,
Öz yolumla gedəcəyəm bil ki, mən,
Mən ölsəm də, əl çəkmərəm Tureldən,
Düz yol varsa nəyə gərək əyri yol?

Su yoluyla Asurelə çatdılar,
Gəmiləri gəmilərə qatdılar,
Asurşahla dizin-dizin otdular,
Düz yol varsa nəyə gərək əyri yol?

Yaralıydı o, Turqtaydan, sarıqlı,
Basıq idi son döyüşdə, acıqlı,
Mindiyardan çox küsülü, yanıqlı,
Düz yol varsa nəyə gərək əyri yol?

Dedi:-Bizə çəpər olub Mindiyar,
Bizdə yoxdur, Mindiyarda hər nə var,
Qırılıbdır yarı-yarı toplumlar,
Düz yol varsa nəyə gərək əyri yol?

***

Xruş dedi:-Mənə yardım göstərin,
Hanca böyük olsa ölkə dağılar,
Kiçik artar, parçalanar böyüklər,
Hanca böyük olsa ölkə dağılar.

Biz bir olsaq Mindiyarı yıxarıq,
Sıyrılarıq, o ölkədən çıxarıq,
Biz özümüz sizə vergi yığarıq,
Hanca böyük olsa ölkə dağılar.

Körfəz bizə körpü olar, bir olluq,
Bir ölkədə ikilikdə var olluq,
Mindiyara od ələrik, qor olluq,
Hanca böyük olsa ölkə dağılar.

Şah söylədi:-Belə birlik çətindir,
Qan daş üstə, qan su üstə bitəndir,
Turq qancıldır, hər bir şeyə gedəndir,
Hanca böyük olsa ölkə dağılar.

Xruş dedi:-Mən quraram işləri,
Toppuzumla qırılacaq dişləri,
Od vuraram, külə dönər leşləri,
Hanca böyük olsa ölkə dağılar.

***

O, çox dedi, bu da çox az eşitdi,
Basıq gəlib basar olmaz beş günə.
Şah gücünü itirmişdi büsbütün,
Basıq gəlib basar olmaz beş günə.

Parsa, Xruş qayıtdılar Turelə,
Qardaşıyla küsülüydü o hələ,
Dedi, «gedib verrəm Turqla əl-ələ»,
Basıq gəlib basar olmaz beş günə.

Gəmi, qayıq qaldı suda, çürüdü,
Yırğalanıb dərinlərə yeridi,
Çovğun düşdü, nə var idi, kürüdü,
Basıq gəlib basar olmaz beş günə.
Parsa sevgi sevinciylə qol-boyun,
Ona yersiz görünürdü bu oyun,
Turq onunçun həm sevgiydi, həm duyum,
Basıq gəlib basar olmaz beş günə.

O deyirdi:-Qardaş, məni danlama,
Çox çətindir sevgilini anlamaq,
«Turel» deyib sən bacını dağlama,
Basıq gəlib basar olmaz beş günə.

***

Xruş dedi:-Sən Armasa getmişdin,
Qadın bir yol ərə gedər, beş yol yox.
İndi Turqa ərə getmək dilərsən,
Qadın bir yol ərə gedər, beş yol yox.

Parsa dedi:-Turqtay hara, mən hara,
Sevgi məndə sağalmayan bir yara,
Mənim sevgim bənzər lam-lam çaylara,
Qadın bir yol ərə gedər, beş yol yox.

Mən kim idim, gör, indi kim olmuşam,
Qancıl idim, lapdan gül tək solmuşam,
Boş qab idim, ağrılarla dolmuşam,
Qadın bir yol ərə gedər, beş yol yox.

Mənə inan, qardaş, məni danlama,
Çox çətindir ilk sevgini anlamaq,
Məni daha «Turel» deyib yanlama,
Qadın bir yol ərə gedər, beş yol yox.

Mən gedərəm, bir bucağa sığınnam,
Ağlayaram gecə, gündüz, uğunnam,
Sevgilimə yaxın durram yaxınnan,
Qadın bir yol ərə gedər, beş yol yox.

***

Xruş dedi:-Sən Ariel qızısan,
Hər budağın öz kökü var, öz yeri,
Ərə getsən, get doğmaca yerlinə,
Hər budağın öz kökü var, öz yeri.
Parsa dedi:-Məni bir ay dindirmə,
Asurelə elçi hələ göndərmə,
Sən bacından öz üzünü döndərmə,
Hər budağın öz kökü var, öz yeri.

Bu bir ayda unudaram Turqu mən,
Unutmasam, güc dilərəm sevgidən,
Mən öc allam hər bir şeydən, Hər nədən,
Hər budağın öz kökü var, öz yeri.

Çəkdi məni tanrı yaman sınağa,
Bir gül idim, düşdüm qara torpağa,
Döndüm döyüş-vuruş üçün çolağa,
Hər budağın öz kökü var, öz yeri.

Mən istərəm gəlib sənə qovuşum,
Öz sevgimdən yan ötüm, yan sovuşum,
İlk sevgimin təkliyinə uyuşum,
Hər budağın öz kökü var, öz yeri.

***

Parsa getdi, beş ay, on ay yox oldu,
Öz sevgini axtar, axtar, tapginən,
Orda-burda çağırdılar Parsanı,
Öz sevgini axtar, axtar tapkiiən.

Turelyurddan Qobuyerə yol uzaq,
Parsa qızda nə at vardı, nə yaraq,
Yamyaşıldı eniş-yoxuş, ot, otlaq,
Öz sevgini axtar, axtar, tapginən.

-Tanrı, məni üzüqara eləmə,
«Belə olmaz sevgi»-demə, söyləmə,
Mən yazığam, mənə pis gün diləmə,
Öz sevgini axtar, axtar, tapginən.

Mən bilirəm, sevən deyil Turq məni,
El də deyib, sevər görən görəni,
Mən gedirəm ona bir də görünüm,
Öz sevgini axtar, axtar, tapginən.

Gedəcəyəm düşməyincə ayaqdan,
Mən gedirəm onu görüm qıraqdan,
Gözləyirəm günəş çıxsın bayaqdan,
Öz sevgini axtar, axtar, tapginən.

***

Keçdi üç ay, beş ay, bir il itkidən,
Gəzdiyini tapar bir gün axtaran.
Uğurelin Başevinin qapısı,
Gəzdiyini tapar bir gün axtaran.

Turq göründü Şimşəkatın belində,
Çal saqqalı didik batı yelindən,
Şimşəkqılınc parıldayır əlində,
Gəzdiyini tapar bir gün axtaran.

Turq Parsanı tanıyanda dayandı,
Qızın üzü al Günəşə boyandı,

Yorğun sevgi ürəyində oyandı,
Gəzdiyini tapar bir gün axtaran.

Dedi:-Parsa, gözəl qızım, bu sənsən?
Atın hanı, yaraqsızsan sən nədən?
Bir yorğunluq görməkdəyəm səndə mən,
Gəzdiyini tapar bir gün axtaran.

Parsa ona baş əyərək büküldü,
Gözlərindən iri yaşlar töküldü,
Üz-gözündən ağrı-acı çəkildi,
Gəzdiyini tapar bir gün axtaran.

***

Dedi:-Mənim böyük Turqum sağ olsun,
Uzaq yolun yorğunluğu ötəndir.
Mən vurğunluq yorğunuyam, açığı,
Uzaq yolun yorğunluğu ötəndir.

Mən gəlmişdim səni görüm yaxından,
Bir ucalıq alım uca dağından,
İşıq artsın gözlərimin ağında,
Uzaq yolun yorğunluğu ötəndir.
Böyük Turqsan, Mindiyarın öyümü,
Sən dillərin mahnısısan, deyimi,
Parsa qızın ürəyinin duyumu,
Uzaq yolun yorğunluğu ötəndir.

Gəlib çıxdım mən buraya bir ilə,
Səni gördüm, ta dönürəm Turelə,
Üç ay yolu yortmalıyam mən hələ,
Uzaq yolun yorğunluğu ötəndir.

Turq söylədi:-Buyur, Parsa, içəri,
Bir ay dincəl, gəz bu gözəl yerləri,
Çox gözəldir Uğurelin gör-görü,
Uzaq yolun yorğunluğu ötəndir.

***

İçəriyə ötürdülər Parsanı,
Dinclik verir, qan soyudur gözəllik.
Güllər güldü, sular güzgü tutdular,
Dinclik verir, qan soyudur gözəllik.

Qızlar aldı dörd yanını Parsanın,

Bəzədilər təklik çəkən sonanı,
Gedib gördü o, Alçiçək ananı,
Dinclik verir, qan soyudur gözəllik.

Öpdü Parsa Alçiçəyin əlindən,
Öymə dedi ona o, fars dilində,
Söz söylədi, gileyləndi elindən,
Dinclik verir, qan soyudur gözəllik.

Ağ ipəyin içindəydi Alçiçək,
Hər yanında ətək-ətək gül-çiçək,
Tutqun idi nədən isə ağbirçək,
Dinclik verir, qan soyudur gözəllik.

Parsa dedi:-Ana, məni bağışla,
Düz deməsəm məni öldür, qarğışla,
Doğru desəm, mənə qoşul, alqışla.
Dinclik verir, qan soyudur gözəllik.

***

-Mən Parsayam, Tuncay qızı Alçiçək,
Ağsaqqala, ağbirçəyə baş əy, keç,
Mən gəlmişəm qarşınızda baş əyəm,
Ağsaqqala, ağbirçəyə baş əy, keç.

Turqu gördüm, gənc yaşımda vuruldum,
Sevgi deyib ağlamaqdan yoruldum,
Səni gördüm, mən ayıldım, duruldum,
Ağsaqqala, ağbirçəyə baş əy, keç.

İçəriyə mən girərkən qapıdan,
Gördüm, gözəl, sən üstünsən hamıdan,
Bu yolu mən qayıdıram yarıdan,
Ağsaqqala, ağbirçəyə baş əy, keç.

Gözüm sevib, könlüm bunu duymayıb,
Könlüm yazıq gözlərimə uymayıb,
Ağlar gözün göz yaşını saymayıb,
Ağsaqqala, ağbirçəyə baş əy, keç.

Mənim sevgim ötəri bir küləkdir,
Göz sevgisi yoxdur, sevən ürəkdir,
Alçiçəyin sevgisisə tək-təkdir,
Ağsaqqala, ağbirçəyə baş əy, keç.

***

Turq çox böyük öncül, önər kişidir,
Gözdən deyil, sevgi gəlir ürəkdən.
Göz sevgisi məni, anam, aldadıb,
Gözdən deyil, sevgi gəlir ürəkdən.

-Qızım, Parsa, Turqu sevən çox olub,
Bu sevgilər yarı yolda yox olub,
Turq sevgidə ac yox, gözü tox olub,
Gözdən deyil, sevgi gəlir ürəkdən.

Yaxşı oldu açdın mənə könlünü,
Mən bəyəndim sənin doğru dilini,
Qoy başına çəkim, qızım, əlimi,
Gözdən deyil, sevgi gəlir ürəkdən.
Mən duymuşdum, Turqu sən də sevirsən,
Qulağıma çatmış idi söz hərdən,
Gəlib çıxdın özün bizə o yerdən,
Gözdən deyil, sevgi gəlir ürəkdən.

Sən çox gəncsən, Turqtay hara, sən hara,
Gözəl qızsan, çəkimlisən,–ağ-qara,
Səni maraq çəkib uzaq yollara,
Gözdən deyil, sevgi gəlir ürəkdən.

***

Turqtay gəldi, qızlar durdu ayağa,
Saysan, sən də sayılarsan daha çox,
-Durma, otur, Parsa,-dedi Alçiçək,
Saysan, sən də sayılarsan daha çox.

Turq söylədi:-Parsa bizə qonaqdır,
O, qız deyil, Mindiyara dayaqdır,
Duru qızdır, bicliklərdən uzaqdır,
Saysan, sən də sayılarsan daha çox.

Döyüşlərdə bacı, qardaş durmadı,
Çox ağrıdı, ağrı onu qırmadı,
Uzaq-uzaq yollar onu yormadı,
Saysan, sən də sayılarsan daha çox.

Mən görürəm, çox qoçaqsan, ayıqsan,
Vara, mala, bər-bəzəyə soyuqsan,
Turelyurdda hamıdan çox sayıqsan,
Saysan, sən də sayılarsan daha çox.

İndi orda nə yerinc var, nə başçı,
Darvidelli ya qırılıb, ya qaçıb,
Gərək yazam bunu şaha mən, bacım,
Saysan, sən də sayılarsan daha çox.

***

Yazım, ata, Parsa qızı yerinc qoy,
Dinclik olur şah olanda qız-qadın,
Turelyurdu Arielyurd adlandır,
Dinclik olur şah olanda qız-qadın.
Parsa dedi:-Ey ölkənin başbaşı,
Yaxşı olar yerinc ola qardaşım,
Arielyurd Mindiyarın üstdaşı,
Dinclik olur şah olanda qız-qadın.

Mən Xruşun qulluğunda duraram,
Hər işini işləyərəm, quraram,
Soraq tutub sizi hər gün araram,
Dinclik olur şah olanda qız-qadın.

-Parsa, sən ol, söykənc olsun o, sənə,
Vergi qoyma hər gələnə, gedənə,
Daş atma sən, söz atma sən yetənə,
Dinclik olur şah olanda qız-qadın.

Üç min ildir orda bu iş dolaşıb,
Vergi üstə el Başevlə dalaşıb,
Arielli artıq bişib, soylaşıb,
Dinclik olur şah olanda qız-qadın.

***

-Qızım, Parsa, inanıram mən sənə,
İnam olsa çox iş düşər yoluna.
Yazı yazım, apar çatdır atama,
İnam olsa çox iş düşər yoluna.

Çıxma yola belə atsız, yaraqsız,
Bu yollarda sən itərsən soraqsız,
Qadın gərək tək olmasın, dayaqsız,
İnam olsa çox iş düşər yoluna.

Alçiçəklə Parsa, bir də Dədədüz,
Gah meşəlik, gah uzanan yaşıl düz,
Gəzişirdi, danışırdı üzbəüz,

İnam olsa çox iş düşər yoluna.

Qonaqlıqlar, gəzintilər, cıdırlar,
Yaşıl döşlər, burma yollar, cığırlar,
Yağışlardan sonra sellər, çamırlar,
İnam olsa çox iş düşər yoluna.

Parsa sevdi gül qoxuyan düzləri,
Ona baxan, gülümsəyən üzləri.
Hərdən doldu gizli, qara gözləri,
İnam olsa çox iş düşər yoluna.

***

Dədədüzü qoşdu qıza Alçiçək,
Tək buraxma qızı uzaq yollara,
Yazı yazdı Turqtay, verdi Parsaya,
Tək buraxma qızı uzaq yollara.

Yola düşdü Əkbitənə Parsaqız,
Olacaqdan, olmuşlardan soraqsız,
Bir yazıyla sevinirdi o, yalnız,
Tək buraxma qızı uzaq yollara.

Ayrılanda doluxsundu, tutuldu,
Gözlər doldu, qara qaşlar çatıldı,
Atı çəkib üzərinə atıldı,
Tək buraxma qızı uzaq yollara.

Ürəyini qoyub getdi elə bil,
Çapdı, çapdı ulus-ulus, elbəel,
Dedi: «Turqtay ilk sevgimdir, son deyil»,
Tək buraxma qızı uzaq yollara.

Dədədüz də bir takımla onunla,
Dalda qaldı çox uzaqlar, yaxınlar,
Çaylar, göllər, çox axmazlar, axınlar,
Tək buraxma qızı uzaq yollara.

***

Uğureldən Əkbitənə kəsə yol,
Yol qısalmaz, günlər üç qat uzansa.
Tutqun idi Parsa, həm də sevincək,
Yol qısalmaz, günlər üç qat uzansa.

Düşünürdü: «Yazı mənim əlimdə,

Yerinc ollam bu yazıyla elimdə,
Uzun olar Arieldə dilim də,
Yol qısalmaz, günlər üç qat uzansa.
Qoy qardaşım bilsin, düz yol bu yoldur,
O hay-küylər, o deyənlər heç oldu,
Arielə bunca dibdaş qoyuldu,
Yol qısalmaz, günlər üç qat uzansa.

Yerinc olsam yeni yollar çəkərəm,
O yerləri ildə üç yol əkərəm,
Su saxlancı, dəyirmanı tikərəm,
Yol qısalmaz, günlər üç qat uzansa.

Deyərəm ki, «Xruş qardaş, indi gəl,
Sən deyəni quraq, tikək əlbəhəl,
Arieli şahlıq edək birtəhər,
Yol qısalmaz, günlər üç qat uzansa.

***

-Süd qardaşım, gözlə məni, gəlirəm,
Sevgi şahdır, sevən artır, şahlaşır.
Mən sevgimi qoyub orda, gəlirəm,
Sevgi şahdır, sevən artır, şahlaşır.

Yazı yazıb Turq, söyləyib ataya,
Qoy barışıq yerinc olsun oraya,
Mən yerinc tək çıxacağam ortaya,
Sevgi şahdır, sevən artır, şahlaşır.

Sevəcəyəm səndən gizli Turqu mən,
Edəcəyəm nə gəlirsə əlimdən,
Görəcəksən, sevgi nədir, Xruş, sən,
Sevgi şahdır, sevən artır, şahlaşır.

Parsa çapdı, görgü-yazı qoynunda,
Yellənərək Alçiçəyin donunda,
Yaşıldaşdan boyunbağı boynunda,
Sevgi şahdır, sevən artır, şahlaşır.

Dədədüzü saymayırdı, çapırdı,
O, kirpiklə göydən ulduz qapırdı,
O, yazıya baxıb dinclik tapırdı,
Sevgi şahdır, sevən artır, şahlaşır.

***

Qorxdu Parsa Əkbitənə çatanda,
Nə desən də bax, gör, Tanrı nə deyir.
Alov çəkib Başev gur-gur yanırdı,
Nə desən də bax, gör, Tanrı nə deyir.

Tüstü, alov burulurdu qarışıq,
Sıçrayırdı bir-birindən yapışıb,
Qara tüstü buludlara sarmaşıq,
Nə desən də bax, gör, Tanrı nə deyir.

At səyirdib Parsa gəldi yaxına,
Dədədüz də onla girdi axına,
Yaxın düşə bilmədilər yanğına,
Nə desən də bax, gör, Tanrı nə deyir.

Başev yanır, onunla da Əkbitən,
Ağzı açıq qalıb baxır hər gələn,
Bir səs gəlir alovların içindən,
Nə desən də bax, gör, Tanrı nə deyir.

Bu səs nədir, bu qışqırıq haradan,
Parsa gəlir, qulaq asır yaxından,
Alovların içindədir dörd bir yan,
Nə desən də bax, gör, Tanrı nə deyir.

***

Bu, Tanıdır, bir də Manay anadır,
Öz yerilə anılacaq hər görüş,
Ana, bala alov içrə görüşür,
Öz yerilə anılacaq hər görüş.

-Tanı bala, gəl yanıma, bu yana,
-Mən Turqızı axtarıram, ay ana,
-Çıx alovdan, çıxsan, yanğın dayanar,
Öz yerilə anılacaq hər görüş.

-Tanı bala, haradasan, gəlirəm,
-Ana, gəlmə, mən yanmışam, ölürəm,
-Gəl, ölümü öldürməyi bilirəm,
Öz yerilə anılacaq hər görüş.
-Tanı bala, ölmə, dayan, amandır,
-Ana, gəlmə, bura tüstü-dumandır,
-Dayan, gəldim!Tanrı!Yardım!O yandı!
Öz yerilə anılacaq hər görüş.

-Tanı bala, Turqız burda yıxılıb,
-Ana, Turqız buradadır, yaxılıb,
-Bala, gəl ki, evim, könlüm dağılır,
Öz yerilə anılacaq hər görüş.

***

Bütün gecə eşidildi bu səslər,
Yerdə qalmır, səs-söz köçür göylərə.
Deyən onlar iç qatıdır hərənin,
Yerdə qalmır, səs-söz köçür göylərə.

Qulaq asdı, Parsa səsə ağladı,
Girdi oda, hər bir yeri yoxladı,
Yanan evlər ürəyini dağladı,
Yerdə qalmır, səs-söz köçür göylərə.

O çağırdı Turqız ilə Tanını,
Alov tutdu Parsa qızın donunu,
Bir boz kölgə kəsdi onun yanını,
Yerdə qalmır, səs-söz köçür göylərə.

Dedi:-Parsa, onlar yandı, sən qayıt,
Get, yanmayan yananları sən ovut,
Göz yaşınla göz yaşları sən soyut,
Yerdə qalmır, səs-söz köçür göylərə.

-Bəs sən kimsən,-Parsa dedi Manaya,
Manay dedi:-Mən bir kölgə-anayam,
Gəldim bir də öz oğlumu sınayam,
Yerdə qalmır, səs-söz köçür göylərə.

***

Bütün gecə yandı evlər, obalar,
Çirkinlikdən üzülüşdür od-alov.
Bütün gecə Başev yandı, kül oldu,
Çirkinlikdən üzülüşdür od-alov.
Dedilər ki, öncə kölgə görünüb,
Yer tərpənib, evlər yerlə sürünüb,
Çox daxmalar yer üzündən kürünüb,
Çirkinlikdən üzülüşdür od-alov.

Tökülübdür dağ başından qayalar,
Qarışıbdır bir-birinə obalar,
İtib-batıb boy-boy duran daxmalar,
Çirkinlikdən üzülüşdür od-alov.

Tanrı verib Əkbitəni yellərə,
Qatıb diri nə var idi küllərə,
Ellər, boylar çəkilibdir çöllərə,
Çirkinlikdən üzülüşdür od-alov.

Altı min il yaşı olan kənd-kəsək,
Qatıb qovdu düzənliyə od, külək.
Tanrım, haçan bu yanğınlar sönəcək,
Çirkinlikdən üzülüşdür od-alov.

***

Parsa baxdı Turqtay yazan yazıya,
İllər keçər, yazı qalar illərə,
Dedi, «Daha yazı kimə gərəkdir»,
İllər keçər, yazı qalar illərə.

Dedi, «Daha neynəyirəm bunu mən,
Kimə deyim, kimsələrin dilindən,
Yazı çıxıb böyük Turqtay əlindən,
İllər keçər, yazı qalar illərə.

Xruş gəldi, tər içində yal-yaraq,
El-obanı at döşüylə yararaq,
Parsa qızı ondan-bundan soraraq,
İllər keçər, yazı qalar illərə.

Parsa güldü qardaşını görüncə,
Dedi:-Qardaş, mən yerincəm, – sevincək,
Bir yaradaq Arieli biz gərək,
İllər keçər, yazı qalar illərə.

Xruş dedi:-Mən bilirəm yerincsən,
Ancaq bil ki, yerinc kimi gülüncsən,
Öz sonuna çatacaqsan bir gün sən,
İllər keçər, yazı qalar illərə.

***

Dedi:-Mən də Manay qızla evlənnəm,
Şahlıq çatar şahdan qalan artara*,
Mən şah ollam Manay qızın yoluyla,
Şahlıq çatar şahdan qalan artara.

Parsa dedi:-Bu lap gözəl, lap yaxşı,
Mən elbaşı, sənsə elin başbaşı,

El sevinər, şah olarsa qardaşım,
Şahlıq çatar şahdan qalan artara.

Qız düşündü, «bəs Turq necə olacaq,
Şahdan sonra şahlıq kimə qalacaq?
Xruş güclə şahlıq yeri alacaq,
Şahlıq çatar şahdan qalan artara.

Xruş bildi Parsa nələr düşünür,
Bacısına o qıcıdı dişini,
Dedi, «Sənin, aşıraram işini»,
Şahlıq çatar şahdan qalan artara.

Dedi: - Bacı, Manay qızı al mənə,
Arieli bağışlayım mən sənə,
Turqa yaxın bacı sənsən, sən yenə,
Şahlıq çatar şahdan qalan artara.

***

Parsa dedi:-Onda yolu qayıdım,
Atasızsa qız, eşitsin qardaşı,
Qardaşıma sevgilimdən qız alım,
Atasızsa qız, eşitsin qardaşı.

Xruş dedi:-Turqtay gəlir çaparaq,
Bir il qalar sevinc yasaq, toy yasaq,
Bu yanğını gec eşidib yapalaq,
Atasızsa qız, eşitsin qardaşı.

***Övlad**

-Onda gərək burda onu gözləyək,
Bir oturaq, bu işləri düzləyək,
Ağrıgünü bir il gün-gün izləyək,
Atasızsa qız, eşitsin qardaşı.

Dedi:-Bacı, onda durum, at çapım,
Gedim gözəl Manay qıza yol tapım,
Qoy üzümə açıq olsun hər qapı,
Atasızsa qız, eşitsin qardaşı.

Parsa dedi:-İstəklisi yaralı,
O, Cumərdir, qıçı sınıb-qaralıb,
Qan itirib, ağrılardan saralıb,
Atasızsa qız, eşitsin qardaşı.

***

Xruş susdu, çox düşündü, daşındı,
Bic adamı gözlərindən tanıyın.
Dedi, «gedib öldürərəm Cuməri»,
Bic adamı gözlərindən tanıyın.

Xruş getdi, Parsa qaldı çırpınaq,
«Hara belə o tələsir bu sayaq,
Birdən gedib bir iş açar bu sarsaq»,
Bic adamı gözlərindən tanıyın.

Sevgi bütün sarsıtmışdı Parsanı,
Deyirdi ki, «düzəldərəm aranı,
Bərkidərəm Arieldə arxamı»,
Bic adamı gözlərindən tanıyın.

«Turqa əltut, Mindiyara arxayam,
Acıqana daşam, Turqa yuxayam,
Qardaşımın bayramında kovxayam»,
Bic adamı gözlərindən tanıyın.

Sevgi onu durultmuşdu su kimi,
Pardaqlanıb daranmışdı qu kimi,
Ağ geyimdə gəlinləşib qar kimi,
Bic adamı gözlərindən tanıyın.

***

Turq gələndə Başev dibdən yox idi,
Ucalmağın alçalmağı var imiş.
Başev böyük Mindiyarın zirvəsi,
Ucalmağın alçalmağı var imiş.

Düşdü atdan, o sıçradı irəli,
O sarsıldı yanğınları görəli,
Bilmədi ki, alov hələ seyrəlib,
Ucalmağın alçalmağı var imiş.

Turqun gözü qıyılaraq bərəldi,
–Ata!-dedi, –Ana!-dedi, kövrəldi,
Onun boyun damarları gərildi,
Ucalmağın alçalmağı var imiş.

Alçiçəyin hönkürtüsü, harayı
Diksindirir elə bil ki, Turqtayı,
Nə edirlər, ana dinclik tapmayır,

Ucalmağın alçalmağı var imiş.

-Hanı Tanı, Turqız, Başev, baş şəhər?
Mindiyarı gözləyirmiş gör nələr,
Göylər bizi dara çəkib, ay ellər,
Ucalmağın alçalmağı var imiş.

***

Odərpayla Sərtüz gəlir üztuta,
Od uludur, yanğın isə yamandır.
Sərtüz deyir:-Bu, Manayın işidir,
Od uludur, yanğın isə yamandır.

Odərpaysa od önündə diz çökür,
Gözlərindən göz-göz iri yaş tökür,
O ağlayır, tez-tez durub ah çəkir,
Od uludur, yanğın isə yamandır.

Turq söyləyir:-Gəbərdərəm Yamanı,
Külə dönər onun olan-qalanı,
O nə adla bu yanlara dolanıb,
Od uludur, yanğın isə yamandır.
Sərtüz dedi:-Tanrı, bizə güc yetir,
Yaxşılıqla bizə od ver, qor gətir,
Yamanları yaxşılıqla al, itir,
Od uludur, yanğın isə yamandır.

Odərpayın səsi bütün batmışdı,
Səsi gedib tanrılara çatmışdı,
Səs batsa da od, alovu artmışdı,
Od uludur, yanğın isə yamandır.

***

Əkbitənin buludludur göyləri,
Çən yaylığı dağlar sıxıb gözünə,
Boz, ağ tüstü sarmaşaraq burulur,
Çən yaylığı dağlar sıxıb gözünə.

Tüstülənir Başev, evlər, daxmalar,
Qışqırışır uşaqlarla çağalar,
Qucaqlaşıb ağlayırlar doğmalar,
Çən yaylığı dağlar sıxıb gözünə.

İşıldayır dirəklərin gözləri,
Qızardırlar solğun-solğun üzləri,

Kösöv, kül, köz bürüyübdür düzləri,
Çən yaylığı dağlar sıxıb gözünə.

Yeləsəndən qorxa-qorxa yel əsir,
Qovur, qovur o, dumanı, o, sisi,
Çoxu yeni yer tapmağa tələsir,
Çən yaylığı dağlar sıxıb gözünə.

Dağ başından sanki Turər boylanır,
Əkbitənin dörd yanını dolanır.
Ulu Turqun ağ qaşları sallanıb,
Çən yaylığı dağlar sıxıb gözünə.

Qızbax, Qızağ, Düzər, Yüzər yanında,
Dərin-dərin qırışlar var alnında,
Öc qaynayır, ağrı coşur qanında,
Çən yaylığı dağlar sıxıb gözünə.

Cumərin ölüm söyləncі

Soraq gəlir, Cumər ölüb gecəykən,
Sevinc tək-tək, pissə gələr dalbadal.
Yanmış ev tək Cumər sönüb qaralıb,
Sevinc tək-tək, pissə gələr dalbadal.

Tuncər, Günay ağrıyerə* çatırlar,
Ellə birgə göz yaşına batırlar,
Ağıları acılara qatırlar,
Sevinc tək-tək, pissə gələr dalbadal.

Axsaq-axsaq gəlib çıxır Manay qız,
Ağrıyerdə yox ağısız, ağrısız,
Burda kimsə tapmaq olmaz Tanrısız,
Sevinc tək-tək, pissə gələr dalbadal.

Qız söyləyir:-Tanrım, bizə hayanlıq!
Bürüyübdür Mindiyarı dumanlıq,
Qoyma bizə üstün gələ yamanlıq,
Sevinc tək-tək, pissə gələr dalbadal.

Yaralandı Cumər Turel yolunda,
O dadmadı bir yol sevgi balından,
O tutmadı bir yol mənim qolumdan,
Sevinc tək-tək, pissə gələr dalbadal.

Alınyolum, alınyazım o idi,
Söykənc arxam, dadım-duzum o idi,
Mən lal-dinməz, sazım-sözüm o idi,
Sevinc tək-tək, ağrı gələr dalbadal.

***

Qız toplumu sıra-sıra gəlirdi,
İpək qızlar döyüşlərdə bərkiyir.
Ağrıyerdə and içdilər Cumərə,
İpək qızlar döyüşlərdə bərkiyir.

Dedilər ki, «Biz bu gündən Cumərik,
«Cumərtoplum» adı altda biz birik,

**Yas*

Manayqızlıq, Cumərlikdir bu birlik,
İpək qızlar döyüşlərdə bərkiyir.

Bəsləyərik qartallarla qurdları,
Cumərliklə çapar-çapar atları,
Qoruyarıq ulusları, elləri,
İpək qızlar döyüşlərdə bərkiyir.

Çuqçular da gəlib bizə qovuşar,
Qız, oğlanlar bir-birindən yapışar,
Burda çox-çox alınyolu tapışar,
İpək qızlar döyüşlərdə bərkiyir.

Qızlar dedi, Cumər ölüb, biz varıq,
Cumərləşib qancılları yararıq,
Biz Cumərik, yamanları qırarıq,
İpək qızlar döyüşlərdə bərkiyir.

Manay qızı bu Cumərlik ovutdu,
İçindəki yanğıları soyutdu,
Gözlərində göz yaşını qurutdu,
İpək qızlar döyüşlərdə bərkiyir.

***

Dirrik, sənin dayanışın yenilməz,
Sən Tanrısan dayanışda, Tanrı sən,
Səndən ot da heç ayrılmaq istəmir,
Sən Tanrısan dayanışda, Tanrı sən.

Apar çatdır tanrılara Cuməri,

De, el üçün yaralanıb, göyərib,
Çox güclüydü onun döyüş təpəri,
Sən Tanrısan dayanışda, Tanrı sən.

O, beş yüz il yaşayardı, qalsaydı,
Dağlaşardı sənlə yaşa dolsaydı,
Dadış* duyar Manayqızı alsaydı,
Sən Tanrısan dayanışda, Tanrı sən.

***Kam**

Yat, Cumərim, öz yurdunun qoynunda,
El borcu yox, ulus borcu boynunda,
Turər, Manay, Tanı gücü qanında,
Sən Tanrısan dayanışda, Tanrı sən.

Biz Cumərik, yamanları qırarıq,
Biz yamansız bir dayanış qurarıq,
Səni onda arayarıq, sorarıq,
Sən Tanrısan dayanışda, Tanrı sən.

Doğmaların yetişincə yatginən,
Gül-çiçəkli yuxulara batginən,
Sərtüz deyən o günlərə çatginən,
Sən Tanrısan dayanışda, Tanrı sən.

***

Şaman dedi:-Bunu Manay yandırıb,
Ölənlərin dönüb gəlir içqatı*,
Tanısını aparmağa gəlibmiş,
Ölənlərin dönüb gəlir içqatı.

Tanrılardan bunu özü diləyib,
Tanrı özü bu yanğını piləyib,
Tanı şahı od-alova bələyib,
Ölənlərin dönüb gəlir içqatı.

Mən şamanam, ölənlərin görüncü,
Yerlə göyün arasında ölümcül,
Tanrıların şamanlıqda yerinci,
Ölənlərin dönüb gəlir içqatı.

Mən görürəm, bir gənc gəlir sevincək,
O gənc gəlib bu yerləri tikəcək,
At yolları, su yolları çəkəcək,

Ölənlərin dönüb gəlir içqatı.

Mən görürəm, gəncləşəcək Mindiyar,
Ölənlərlə ucalacaq qalanlar,
Bölüşəcək varlarını yoxla var,
Ölənlərin dönüb gəlir içqatı.

***Ruh**

Mən görürəm Turqu, Odərboydanı,
Diz çökdürüb qabağında Yamanı,
Birləşdirib yerdə dağı, aranı,
Ölənlərin dönüb gəlir içqatı.

***

Sonra şaman ağac çalıb oynadı,
Çox danışan, çox oynayan acınar,
Ağzı-burnu köpükləndi, qurudu,
Çox danışan, çox oynayan acınar.

Acınaraq gördü Aşa, Atranı,
Beş min ildən sonra gələn sonranı,
Tunc at gəlib, atıb xışı, yabanı,
Çox danışan, çox oynayan acınar.

Gördü bütün dəyişilib dayanış,
Dəyişilib dibdən sanki yaranış,
Özgə yana üz tutubdur inanış,
Çox danışan, çox oynayan acınar.

Sonra şaman yavaş-yavaş ayıldı,
Dedikləri ağız-ağız yayıldı,
Hamı güldü, şaman dəli sayıldı,
Çox danışan, çox oynayan acınar.

Dedilər ki, bunun başı yellidir,
Yaşı keçib, yaşı beş yol əllidir,
Dediyindən düşüncəsi bəllidir,
Çox danışan, çox oynayan acınar.

Şaman dedi:-Gördüyümü demişəm,
Gərək bura gəlməyəydim görüşə,
Mən özüm də inanmıram bu işə,
Çox danışan, çox oynayan acınar.

***

Xruş gəldi, dəmirgeyim, yaraqlı,
Qoy içüzün çölüzünlə bir olsun,
Alçiçəyə, Turqa Xruş baş əydi,
Qoy içüzün çölüzünlə bir olsun.
-Daşqoyanam, evtikənəm-dedi-mən,
Bir ev tikim, gözəl olsun Başevdən,
Ev tikməkdə hər iş gəlir əlimdən,
Qoy içüzün çölüzünlə bir olsun.

Qoy «hə» desin böyük Turqtay, başlayım,
Nə işim var qoyum yerə, boşlayım,
Üç il burda mən yaylayım, qışlayım,
Qoy içüzün çölüzünlə bir olsun.

Odərboydan al daşları sıldırım,
Sıldırımdan dəvə daşlar saldırım,
O daşlardan böyük Başev qaldırım,
Qoy içüzün çölüzünlə bir olsun.

-Neçə ilə Başev başa gələcək?
Tikilincə olan-qalan öləcək,
Tikilməsə ölkə məndən biləcək,
Qoy içüzün çölüzünlə bir olsun.

Söz verirsən, mən də sənə söz verim,
Tikəmməsən sonev olar son yerin,
Ucalt, səni başıuca mən görüm,
Qoy içüzün çölüzünlə bir olsun.

***

-Biz gedirik ağrıyerə buradan,
Toya dönsün ağrıyerin ağrısı,
Mindiyarın Cumər oğlu keçinib,
Toya dönsün ağrıyerin ağrısı.

Hər min ildən bir yol tanrı sınağı,
Tanrı bizim, biz tanrının dayağı,
Yaşamayaq yer üzündə bayağı,
Toya dönsün ağrıyerin ağrısı.

Yananlardan qalmamışdı sümük də,
Od hər şeyi keçirmişdi körükdən,
Qoy götürüm bir ovuc kül küllükdən,
Toya dönsün ağrıyerin ağrısı.

İki ovuc kül götürdü Turq özü,
Oddan aldı o, Tanını, Turqızı,
Alçiçəyi dara çəkdi bu dözüm,
Toya dönsün ağrıyerin ağrısı.

Dedi:Tanrı, qoru bizi yanğından,
Qoru bizi acıqandan, azğından,
Qoru bizi yeruçdudan*, daşqından,
Toya dönsün ağrıyerin ağrısı.

Dedi: -Turdan Turqa kimi on min il,
Mindiyarı ucaldıbsan ilbəil,
Basar olub basılmışıq mindəbir,
Toya dönsün ağrıyerin ağrısı.

Odərboydan söyləncі

Qobuyerdən Qobuçölə bir il yol,
Uzaqları tez-tez anar yaxınlar.
Aralıqda doğma Qıpçaq çölləri,
Uzaqları tez-tez anar yaxınlar.

Bir az ləngi Odərboydan keçəndə,
Bulaqların gözlərindən içəndə,
Sərin palıd kölgəsini seçəndə,
Uzaqları tez-tez anar yaxınlar.

Göy qovağın, göy söyüdün telləri,
Şiş dağlardan əsən sərin yelləri,
Yarğanları gəmirtdəyən selləri,
Uzaqları tez-tez anar yaxınlar.

At ilxısı, mal naxırı qaynayır,
Dayçaları çəpişlərlə oynayır,
Kəl kişnəyir, at quş kimi banlayır,
Uzaqları tez-tez anar yaxınlar.

Evdə, çöldə nəyi varsa qonağın,
Alma qızın vardır al-al yanağı,

Zəlzələ

Bal-qaymaqdan dolu-dolu dodağı,
Uzaqları tez-tez anar yaxınlar.

Yaylaqları, oylaqları özgədir,
Dağlarının quzey yalı kölgədir,
Odərboydan özü böyük ölkədir,
Uzaqları tez-tez anar yaxınlar.

***

Odərboyun Odərboyca boyları,
Tanıqlanar ölkə igid adıyla.
Asureldə, Balasqeldə vuruşlar,
Tanıqlanar ölkə igid adıyla.

Turqa sevgi, Alçiçəyə sayıntı,
Bu çöllərdə ayda üç yol yağıntı,
Bu yer olub Mindiyara tapıntı,
Tanıqlanar ölkə igid adıyla.

Odərpayın Suböləni, Duzdağı,
Ocaq yanar iri çaylar qırağı,
Tanrı verib bu yararlı torpağı,
Tanıqlanar ölkə igid adıyla.

Bu yerləri düz ürəklə gəz, dolaş,
Burda başdır inam qardaş, güc qardaş,
Bu yerlərə ayağını bas yavaş,
Tanıqlanar ölkə igid adıyla.

Qobuyerdə adam sayı ocaq var,
Gələn gəlib Odərpayı soraqlar,
Boy-boy yatır ulduz altda qonaqlar,
Tanıqlanar ölkə igid adıyla.

Odərpayla Sərtüz verib əl-ələ,
Yoxsa adam tanrılaşmaz bir belə,
O, Sərtüzlə qol-qoladır, dil-dilə,
Tanıqlanar ölkə igid adıyla.

***

Odərpayın solğun üzü ağappaq,
Tanrılar da kök deyildir deyəsən.
Üzündəcə Turqdan qalma işıq var,
Tanrılar da kök deyildir deyəsən.

Yeməyi yox, içməyi yox elə də,
O sevməyib, evlənməyib hələ də,
O, tək gəzib ətəyini yellədər,

Tanrılar da kök deyildir deyəsən.

Qan-qadanın qancılıdır Odərpay,
Açıb ocaq qapısını taybatay.
Gəlir ellər üztutuna doqquz ay,
Tanrılar da kök deyildir deyəsən.

–Balalarım, qan-qadadan çəkinin,
Tutun, gedin qardaşlığın yükünü,
Seçin işin ağırını, bərkini,
Tanrılar da kök deyildir deyəsən.

Ağır gündə tanrılara sığının,
Artıq yükdür qızıl, gümüş yığını,
Varla başlar döyüş-vuruş qırğını,
Tanrılar da kök deyildir deyəsən.

Uzaq olun sarsaq, acgöz istəkdən,
Tanrılara qulaq asın bələkdən.
Çox ələrsən, heç nə qalmaz ələkdə,
Tanrılar da kök deyildir deyəsən.

***

Odərpayın paltarları gepgeniş,
Kişi gərək seçilməyə geyimdə.
Qurşaq sallaq, ətək uzun, saç topa,
Kişi gərək seçilməyə geyimdə.

Tanrı, bizə güc ver, basaq yamanı,
Qovaq getsin içimizdən yalanı,
Bu dayanış doğruluqla dolanır,
Kişi gərək seçilməyə geyimdə.

Qobuyerdən Qobuçölə Sərtüzük,
Sənin böyük yolun kimi düpdüzük,
Səni sevən ulus bizik, el bizik,
Kişi gərək seçilməyə geyimdə.
Qatdaq qalıb qabağında dizlərim,
Dikilibdir göyə mənim gözlərim,
Sönmək bilməz ocağımın gözləri,
Kişi gərək seçilməyə geyimdə.

Min-min gəlir ocaqlarda üztuta,
Kəsi ilə toxdaq tapır çox qada,
Yaxşılaşır ağrı çəkən hər adam,

Kişi gərək seçilməyə geyimdə.

Gül-çiçəyi Subölənin, Duzdağın,
Çayqırağı yanar qalır ocağı.
Gedib çatıb Muğelyurda sorağı,
Kişi gərək seçilməyə geyimdə.

***

İki qardaş – Odər, Önər yanaşı,
Hərənin öz yolu vardır dirrikdə.
Biri göyün, biri elin elçisi,
Hərənin öz yolu vardır dirrikdə.

Bir-birindən çox seçilib, ayrılıb,
Biri ocaq başındaca qovrulub,
Biri dəmir yal-yarağa sarılıb,
Hərənin öz yolu vardır dirrikdə.

Odərboya ad qoyulub ər-qaplan,
Qara gözlər parıltılı, alışqan,
Od-alovdur, döyüşkəndir, çalışqan,
Hərənin öz yolu vardır dirrikdə.

O, Odərboy yerincidir, baş əri,
Baş çəkərək eldə gəzir hər yeri,
Şaqqıldayır qoşqusunun təkəri,
Hərənin öz yolu vardır dirrikdə.

O, evdəki ululları unudub,
Gənclik qaynar bir bulaqdır, soyudub,
Gözü, gözəl qız ararkən, qapadıb,
Hərənin öz yolu vardır dirrikdə.

Döyüş-vuruş vurğunudur bu oğlan,
Döyüşkənlik verib ona yaradan,
Onu çəkir sınağına arada,
Hərənin öz yolu vardır dirrikdə.

***

Deyir:-Döyüş üstə durur dayanış,
Ölkə üçün çalış, vuruş, usanma,
Dəyişərəm dayanışın özünü,
Ölkə üçün çalış, vuruş, usanma.

Başev yanıb, onu bir də tikərəm,

Əkbitəni Odərboyda əkərəm,
Mən atamın dağ yükünü çəkərəm,
Ölkə üçün çalış, vuruş, usanma.

Süd qardaşım Odərpayın ocağı,
Üztutlardan saralıbdır yanağı,
Neçə qatdır qurşağının dolağı,
Ölkə üçün çalış, vuruş, usanma.

Gedim ondan bitdə-bitdə soruşum,
İlk gəncliyi ocaqlarda sovuşub,
Necə gedib tanrılara qovuşub,
Ölkə üçün çalış, vuruş, usanma.

Get göylərə, tanrılara yerinc ol,
Tanrıların arasında gilinc ol,
Döyüşlərdə yaralara təpinc ol,
Ölkə üçün çalış, vuruş, usanma.

Bizi tanrı iki yerə ayırıb,
Qan-qadayla bu torpağı doyurub,
Tanrı özü mənə «vuruş» buyurub,
Ölkə üçün çalış, vuruş, usanma.

***

Odərboydan toplum yığdı əlli min,
Qışda beli qoy, yarağı alginən.
Bütün qışı boş dayanma, əkinçi,
Qışda beli qoy, yarağı alginən.

Balasqeldən, Asureldən gələn var,
Eşidiblər yanıb Başev, Mindiyar,
Gəlirlər ki, bura yiyə duralar,
Qışda beli qoy, yarağı alginən.

Yeni qırğın yolu açır bu gəliş,
Başlayacaq Manayyurdda bu döyüş,
Odərboydan gedir Turqa deməmiş,
Qışda beli qoy, yarağı alginən.

Tuncər, Günay yapışdılar qılıncdan,
Azdı taxıl, arpa, saman saxlancda,
Un yığdılar evlərdəki qalıncdan,
Qışda beli qoy, yarağı alginən.

Dedilər ki, gərək qıraq onları,
Çox çapıblar onlar bizim diyarı,
Qırılıbdır iki yandan yapyarı,
Qışda beli qoy, yarağı alginən.

Ağüzelə Günay yazı yolladı,
Onu Tuncər, Günay qoşa qolladı,
Yaraqlılar atlarını nalladı,
Qışda beli qoy, yarağı alginən.

***

Gecə döyüş Manayyurdda başladı,
Bağışladın, bir də gələr acıqan,
Turq onları Balasqeldə qırmadı,
Bağışladın, bir də gələr acıqan.

Tuncər, Günay at üstündə, qabaqda,
Görünürdü yürüşçülər uzaqdan,
Yüz min oğul yapışmışdı yaraqdan,
Bağışladın, bir də gələr acıqan.

Göydə ulduz, yerdə atlı çoxalır,
Kişnərtidən batır göyün qulağı,
Addımlayır hamı oğru sayağı,
Bağışladın, bir də gələr acıqan.

Çırtlayanda dağ başında dan yeri,
Atlı, atsız bürümüşdü hər yeri,
Qoşaboğaz sularından az bəri,
Bağışladın, bir də gələr acıqan.
Tuncər, Günay başlayanda döyüşə,
Çöl, düz döndü sanki qanlı örüşə,
İki dəniz sanki gəldi döş-döşə,
Bağışladın, bir də gələr acıqan.

Bilinmirdi vuran kimdir, ölən kim,
Kim bacardır, kim basıqdır, bilən kim?
Tanrılardan barışığa gələn kim,
Bağışladın, bir də gələr acıqan.

***

Asurşahın oğlu çıxdı ortaya,
El deyib ki, daldan gələn bərk gələr,
Dedi:-Gəldim, alım ata öcünü,

El deyib ki, daldan gələn bərk gələr.

Qılıncımda yazılıbdır ad-sanım,
Tutacağam Manayyurdda hər yanı,
Toplumlarım məndən dalda dayanıb,
El deyib ki, daldan gələn bərk gələr.

Tuncər dedi:-Sən tək gələn çox olub,
Qayıdanda qan, qılıncdan pay alıb,
Qırılıblar, tək-tük qalıb, az qalıb,
El deyib ki, daldan gələn bərk gələr.

Tunc tutaqlar bizucları qatladı,
Toppuz dəydi, yerin bağrı çatladı,
Qor töküldü, atın yalın odladı,
El deyib ki, daldan gələn bərk gələr.

Qılınclaşdı, qurşaqlaşdı iki ər,
Yer açdıqca yerdə dizlər, dirsəklər,
Yorulmadı, əyilmədi biləklər,
El deyib ki, daldan gələn bərk gələr.

Döyüş-vuruş çəkdi bunca gecəyə,
Ölənlərin sayı gəlmir ölçüyə,
Yerdə onlar bənzər səpik mərciyə,
El deyib ki, daldan gələn bərk gələr.

***

Asurelin, Balasqelin gücü bir,
Basar olar iki güclü bir olsa,
«Yardım» deyə Tuncər baxdı arxaya,
Basar olar iki güclü bir olsa.

Minellilər beş gün belə vuruşdu,
Diş-dırnaqla güclülərlə didişdi,
Altıncı gün inam bitdi, dəyişdi,
Basar olar iki güclü bir olsa.

Tuncər qılınc vurumunu artırdı,
Acıqanın hay-küyünü yatırtdı,
Orda-burda donqultunu batırdı,
Basar olar iki güclü bir olsa.

-Duruş gətir! – Dedi Minel, Mindiyar,
Yerdə inam, göydə böyük Tanrı var,

Odərboyda bundan soraq tutarlar,
Basar olar iki güclü bir olsa.

Ancaq Minel toplumları qırıldı,
Sıraları sıra-sıra yarıldı,
Tuncər «vuruş», «inam» deyə yoruldu,
Basar olar iki güclü bir olsa.

Dörd bir yandan üzlərinə yol bağlı,
Günay qızı axtarırdı şah oğlu,
Çıxdı birdən önə bir gənc yaraqlı,
Basar olar iki güclü bir olsa.

***

Dedi:-Çox da oynaqlama, şah oğlu,
Qasırğa da əsir, birdən dayanır,
Odərboyam, Odərboydan gəlmişəm,
Qasırğa da əsir, birdən dayanır.

Geri çəkil, yoxsa günün pis olar,
Sonda səndən bir quruca gön qalar,
Toplumuna ac-yalavac qurd dolar,
Qasırğa da əsir, birdən dayanır.
Odərboyam, Odərboydan gəlmişəm,
Üç il qabaq Asureli almışam,
O yerlərdə burdan yerinc olmuşam,
Qasırğa da əsir, birdən dayanır.

Şah oğluna bu səs tanış gəlmədi,
Bu gələnin kimliyini bilmədi,
Şah gülsə də Odərboydan gülmədi,
Qasırğa da əsir, birdən dayanır.

Dedi:-Səsin Odərboya oxşamır,
O bu yana gəlmir, burda qışlamır,
Səsin mənə ər duyumu aşlamır,
Qasırğa da əsir, birdən dayanır.

Vuruşdular bir sonuncu inamla,
Durub baxdı bu vuruşa adamlar,
Belə olur çöldə yorğun axşamlar,
Qasırğa da əsir, birdən dayanır.

***

-Deyən, qızdır bu ər,-dedi şah oğlu,

Döyüşlərdə seçilməyir qız ərdən,
Çox aldatdı, güc göstərdi şah ona,
Döyüşlərdə seçilməyir qız ərdən.

Döyüşdülər yüz min ərin önündə,
Toplumları yorğun düşən bir gündə,
Bir qız idi o, Odərboy geyimdə,
Döyüşlərdə seçilməyir qız ərdən.

Bir səs gəldi, yer titrədi, uzaqdan,
Qız toplumu enib gəldi oylaqdan,
Sevinc, gülüş çiçəkləndi dodaqda,
Döyüşlərdə seçilməyir qız ərdən.

İgid dedi:- Mən Günayam, yapalaq,
Cumər qızlar gəldi yollar basaraq,
Minellilər yenə basar olacaq,
Döyüşlərdə seçilməyir qız ərdən.

Qılınc dəydi, şah oğlunu qorxutdu,
Günay onun al qanını axıtdı,
Qız toplumu qancılları dağıtdı,
Döyüşlərdə seçilməyir qız ərdən.

Bir ər gəldi, dağ gövdəli, qayadöş,
Dedi:-Mənəm Odərboydan, qudurmuş,
Səni çoxdan gözləyirdi bu döyüş;
Döyüşlərdə seçilməyir qız ərdən.

***

-Odərboyam, Odərboydan gəlmişəm,
-Döyüşəndə bəlli olar kimliyin.
-Sənlə mənim döyüş günüm bu gündür,
Döyüşəndə bəlli olar kimliyin.

-Mənim atam çolaq olub, sınıbdır,
Asurelin şah bayrağı enibdir,
Turq vurubdur, iki gözü sönübdür,
Döyüşəndə bəlli olar kimliyin.

Mən Turqtaydan, Odərboydan öc allam,
Manayyurdda Minelliyə baş ollam,
Manayqızı alıb burda ucallam,
Döyüşəndə bəlli olar kimliyin.

Odərboydan qılıncını sıyırdı,
Şah oğlunun üzərinə yüyürdü,
Acığından gözü atdı, səyirdi,
Döyüşəndə bəlli olar kimliyin.

Qılınc dəydi, tutuq iki bölündü,
Şah oğlunun içi-çölü bilindi,
Başı getdi, dağ gövdəsi yelləndi,
Döyüşəndə bəlli olar kimliyin.

Odərboydan vurub yıxdı gələni,
Özlərini basar-kəsər biləni,
Tapdaladı yaralını, ölünü,
Döyüşəndə bəlli olar kimliyin.

***

Cumərləşən qız toplumu yürüşdə,
Kimsə başraq olmalıdır qabaqda.
Tuncər, Günay, Çuqçubaşı, Manayqız,
Kimsə başraq olmalıdır qabaqda.

Odərboydan qırıb tökür, adlayır,
Əllər, bellər, qollar, qıçlar qatlayır.
Nəriltidən göyün bağrı çatlayır,
Kimsə başraq olmalıdır qabaqda.

Hər vuranda başlar, döşlər yarılır,
At adama, adam ata sarılır,
Asurelli yüz-yüz, min-min qırılır,
Kimsə başraq olmalıdır qabaqda.

Gözüqanlı Odərboydan qan tökür,
Toplum çəkib gələnlərə dağ çəkir,
Balasqelli, asurelli diz çökür,
Kimsə başraq olmalıdır qabaqda.

Bir ərəni görür birdən yaxında,
Qan qurumu saqqalında, bığında.
Qor tökülür qılıncından, oxundan,
Kimsə başraq olmalıdır qabaqda.

Deyir:-Kimsən, igid ərən, var gücün,
Qan ələyir toppuzunla bizucun,
Söylə, igid, vuruşursan kiminçin,
Kimsə başraq olmalıdır qabaqda.

***

Dağ gövdəli, qaya qollu ər dinir,
Bir yurdum var, Mindiyardır, Mineldir,
Acıqanı qıra-qıra gedirəm,
Bir yurdum var, Mindiyardır, Mineldir.

Dedilər ki, Manayyurdu tutublar,
Asurellə Balasqelə qatıblar,
Günay, Tuncər qan gölündə batıblar,
Bir yurdum var, Mindiyardır, Mineldir.
Təkbaşına gəlib çıxdım döyüşə,
Ər o ərdir el işinə yetişə,
İnanmazdım sənlə burda görüşəm,
Bir yurdum var, Mindiyardır, Mineldir.

Mən görürəm, atan kimi qoçaqsan,
Acıqanın başı üstə çomaqsan,
Odərboysan, Manayyurda qonaqsan,
Bir yurdum var, Mindiyardır, Mineldir.

Ağüzeldən Ağüz ərəm, döyüşkən,
Gəldim sənin qulluğunda durum mən,
Döyüşçüyəm, tək bu gəlir əlimdən,
Bir yurdum var, Mindiyardır, Mineldir.

-Ağüz ərim, çox yerində gəlmisən,
Toplumumda minbaşı ol bu gündən,
Asureli almalıyam bir də mən,
Bir yurdum var, Mindiyardır, Mineldir.

***

Ağüz ərin enli döşü qabarıq,
Döş-baş, qol-qıç güclü olar ərəndə,
Daş-qayaydı çiyinləri, kürəyi,
Döş-baş, qol-qıç güclü olar ərəndə.

Ağırlıqdan atın beli bükülüb,
Sıx saçları, sıx saqqalı tökülü,
Od baxışlar Odərboya dikilib,
Döş-baş, qol-qıç güclü olar ərəndə.

Hər ikisi yürüşdədir, yanbayan,
Ağüz vurdu, yüz qan aldı hər qana,
Dağ büründü qan qoxulu dumana,

Döş-baş, qol-qıç güclü olar ərəndə.

-Mən Ağüzəm, Odərboydan atlısı,
Asurelin, Balasqelin qanlısı,
Minellimin başı-gözü odlusu,
Döş-baş, qol-qıç güclü olar ərəndə.

Döyüş iki ölkə boyu gedirdi,
Minellinin basarlığı artırdı,
Acıqanlar qaçıb gözdən itirdi,
Döş-baş, qol-qıç güclü olar ərəndə.

Ağüz sağa, sola qılınc vururdu,
Qabağına kim çıxırdı, qırırdı,
Çapıb tez-tez Dümağ atı yorurdu,
Döş-baş, qol-qıç güclü olar ərəndə.

***

Şah oğlunun kəsik başı yerdədir,
Ölkə batar şah, yiyəsiz olanda,
Götürən yox, aparan yox, yuyan yox,
Ölkə batar şah, yiyəsiz olanda.

Basıq qaçıb öz yurduna dönürdü,
Gün istiydi, çöllər, yollar yanırdı,
Tutuqlarsa öz soyunu danırdı,
Ölkə batar şah, yiyəsiz olanda.

Balasqelli, asurelli basılıb,
Son umuna, son andına qısılıb,
İndi hər şey son vuruşdan asılı,
Ölkə batar şah, yiyəsiz olanda.

Hamı qaçdı, sona çatdı son vuruş,
Nə andiçmə, nə çağırış, nə duruş,
Acıqan da deyən daha ayılmış,
Ölkə batar şah, yiyəsiz olanda.

Dağılmışlar üz qoydular yollara,
Dırmaşdılar meşələrə, yallara,
Döndü sınıq-salxaq kölə-qullara,
Ölkə batar şah, yiyəsiz olanda.

Belə gündə hamı tanrı çağırar,
Ağlamaqdan saçlar, gözlər ağarar,

Son ayaqda qorxusundan bağırar,
Ölkə batar şah, yiyəsiz olanda.

***

Manayyurda yardım gəldi hər yandan,
Yardım gələr, ancaq çox-çox gecikər.
Arpa, buğda, sursat, qoşqu, – at ilə,
Yardım gələr, ancaq çox-çox gecikər.

Dönməmişdi hələ yurda ərənlər,
Acıqana dəmir köküs gərənlər,
Vuruşdadır-deyirdilər görənlər,
Yardım gələr, ancaq çox-çox gecikər.

Odərboydan, Ağüz döyüş qardaşı,
Biri başçı, o biri də minbaşı,
Acıqanla üz-üzədir, yanaşı,
Yardım gələr, ancaq çox-çox gecikər.

Seyrək meşə, isti külək, qum düzü,
Qızmar günəş yandırırdı üz-gözü,
Şəpə-şəpə sarı qumlar dənizi,
Yardım gələr, ancaq çox-çox gecikər.

Dodaqlarda susuzluqdan suluqlar,
Boyunlarda duzlu tərdən yanıqlar,
Əldə, qolda, dizdə yanıq çapıqlar,
Yardım gələr, ancaq çox-çox gecikər.

Odərboydan, Ağüz çapır atları,
Keçir bir-bir ulusları, yurdları,
Susuzluqdan batıq gözlə ordları,
Yardım gələr, ancaq çox-çox gecikər.

***

Toplumundan ayrı düşdü iki ər,
Ayrılıqda soyuqluq var, ölüm var,
Günəş vurdu, içlərini qovurdu,
Ayrılıqda soyuqluq var, ölüm var.

Diz qatdadı atlar susuz düzlərdə,
Od ələndi kirpiklərdən, gözlərdən,
Partdaq-partdaq oldu suluq üzlərdə,
Ayrılıqda soyuqluq var, ölüm var.
Yol gəldilər, gəlib suya çatdılar,

Özlərini göy dənizə atdılar.
Dinclik verən sərinliyə batdılar,
Ayrılıqda soyuqluq var, ölüm var.

Odərboydan üzdü, dala baxmadı,
Getdi, Körfəz sularından qorxmadı,
Ağüz çıxdı, Odərboydan çıxmadı,
Ayrılıqda soyuqluq var, ölüm var.

Sərin sular onu yerdən qopardı,
Alıb onu öz qoynuna, apardı,
Öc alırmış kimi dəniz qabardı,
Ayrılıqda soyuqluq var, ölüm var.

Ağüz onu çox axtardı, çağırdı,
–Odərboydan-deyib tez-tez bağırdı,
Su üzündən quşlar qalxdı, çığırdı,
Ayrılıqda soyuqluq var, ölüm var.

***

Bütün gecə, Ağüz üzdü, səslədi,
Su adamı səssiz-küysüz batırır,
Odərboydan su altında yatırdı,
Su adamı səssiz-küysüz batırır.

Odərboydan igid idi, yenilməz,
Yenilməzlər vuruşlarda əyilməz,
Dənizdəsə bu üstünlük bilinməz,
Su adamı səssiz-küysüz batırır.

Qaytar, dəniz, gənc ərəni Minelə,
Bu qancıllıq nəyə gərək bir belə,
Sevməyibdir, evlənməyib o hələ,
Su adamı səssiz-küysüz batırır.

Dəniz udur ən sağlamı, udqunur,
Sağlamlarla, gözəllərlə ovunur,
Bulud qorxur, dənizlərdən qorunur,
Su adamı səssiz-küysüz batırır.

Bu oğulun alınyolu beləydi,
Döyüşərək gərək bura gələydi,
Gərək gəlib bu yerlərdə öləydi,
Su adamı səssiz-küysüz batırır.

Gedin, deyin anasına, küləklər,
Göz yaşından yansın gözlər, ürəklər,
Çaxın burda oddan iti şimşəklər,
Su adamı səssiz-küysüz batırır.

***

Yara üstdən yara aldı Mindiyar,
Yara bir də yaralansa sağalmaz.
Tanı, Turqız, Cumər yatır sonevdə,
Yara bir də yaralansa sağalmaz.

Odərboydan dənizləşdi, boğuldu,
Suluqları, yanıqları sağaldı,
Odərboydan yeri-yurdu dağıldı,
Yara bir də yaralansa sağalmaz.

Ağrıyerin ağrıgünü bir ildir,
Böyük Turqun ata beli əyildi,
Boyda, yurdda, eldə ağı deyildi,
Yara bir də yaralansa sağalmaz.

Sərtüz dedi:-Alpis yaman qan tökür,
Başev yanır, oğul batır, dağ çökür,
O, baş üzür, qarın yırtır, döş sökür,
Yara bir də yaralansa sağalmaz.

Odərpayın göz yaşları ələnir,
Haray çəkir, min-min gözlər sellənir,
Sızıldaya-sızıldaya dillənir:
Yara bir də yaralansa sağalmaz.

Bunca adam öldürməyin, qardaşlar,
Yamanlığa dönüb qanlı savaşlar,
Buluddan da yağır qanlı yağışlar,
Yara bir də yaralansa sağalmaz.

Tanrı söyləncі

Sərtüz deyir:-Tanrı bunu götürməz,
Minel, bir də Odərboydan yetirməz,
Qanlı torpaq arpa, buğda bitirməz,
Yara bir də yaralansa sağalmaz.

Tanrı deyir:-Döyüşlərə son qoyun,
Naxır, sürü, ilxı olun yurd boyu,

Qan-qadadan göy tutulub, yer doyub,
Yara bir də yaralansa sağalmaz.

Tanrı deyir Odərpaya, Sərtüzə,
-Yerinclərim, tapşırıram mən sizə,
Ellər ilə siz oturun üz-üzə,
Yara bir də yaralansa sağalmaz.

Deyin, bu qan, bu acgözlük yetərdir,
Bunca dağ-daş əkilsəydi, bitərdi,
Ağ sürülər yaşıllıqda itərdi,
Yara bir də yaralansa sağalmaz.

Deyin daha döyüş-vuruş toxdasın,
Barış olsun, acı öclər ağlasın,
Barış ilə hamı ölkə saxlasın,
Yara bir də yaralansa sağalmaz.

Yoxsa Yaman minər seli, yanğını,
Minib çapar düşərliyi, qırğını,
Barış ilə yaxın siz o azğını,
Yara bir də yaralansa sağalmaz.

Parsa eli söyləncі

Xruş, Parsa oturdular üz-üzə,
Qan birdirsə düşüncələr bir deyil,
Xruş dedi:-Gəl öldürək Turqtayı,
Qan birdirsə düşüncələr bir deyil.

Parsa dedi:-Qardaş, dəli olmusan,
Burda dünən yerinc yeri almısan,
Tuluq olub acığınla dolmusan,
Qan birdirsə düşüncələr bir deyil.

Bacardıqca sən Turqtaydan uzaq ol,
Bizə yerinc yeri verən, bil, odur,
Hər bir döyüş bizə baha oturur,
Qan birdirsə duşüncələr bir deyil.

Xruş dedi:-Sən vurğunsan, azmısan,
Sonevini bu sevginlə qazmısan,
Orda, burda «Turq» deyərək qızmısan,
Qan birdirsə düşüncələr bir deyil.

Mən Ariel ölkəsini quraram,
Qabağıma nə çıxarsa yararam,
Şah olaram, şah yerimdə duraram,
Qan birdirsə düşüncələr bir deyil.

Parsa dedi:-Şah olmağa tələsmə,
Külək olub qasırğa tək sən əsmə,
Baş olmaqçın bunca, qardaş, baş kəsmə,
Qan birdirsə düşüncələr bir deyil.

***

Xruş dedi:-Get, gözümdən uzaq ol,
Yaxın adam qancıl olar yaxına,
Odur bilən sənin içlə çölünü,
Yaxın adam qancıl olar yaxına.

Mənə indi yardım, əltut gərəkdir,
Bil ki, əli dolandıran biləkdir,
Bacı, qardaş bir-birinə dirəkdir,
Yaxın adam qancıl olar yaxına.

Manayqızı alsam şah da olaram,
Bunca Turqu mən əlimə alaram,
Arieldə mən şəhərlər salaram,
Yaxın adam qancıl olar yaxına.

-İndi onlar ağrıyerdə oturaq,
Hər ölkədən ağrıyerdə var qonaq,
Elçilikdən, toydan onlar çox uzaq,
Yaxın adam qancıl olar yaxına.
Elçiliyə mən gedərəm gələn il,
İndi getmək bilirsən ki, düz deyil,
Buna vardır işıq yeri yüzdəbir,
Yaxın adam qancıl olar yaxına.

İndi mən də Arielə yerincəm,
Bunca sənə kölə ollam ölüncə,
Nə olsam da olacağa görüncəm,
Yaxın adam qancıl olar yaxına.

***

-Manayqızla Mindiyara şah ollam,
Göydəndüşmə nə oldusa qapginən.

Göydəndüşmə bir almadır Manayqız,
Göydəndüşmə nə oldusa qapginən.

Gəzib onu təkbaşına görəndə,
Qaçıraram mən günlərin birində,
Gətirərəm, oturdaram yerində,
Göydəndüşmə nə oldusa qapginən.

Əkbitəndə yeri vardır, şah yeri,
O, şah olar, mən də onun şah əri,
Mən yardıma səsləyərəm elləri,
Göydəndüşmə nə oldusa qapginən.

Tikdirərəm Əkbitəni yenidən,
Yiyə olluq Başevinə sənlə mən,
Bizə sağ ol deyər görən, görməyən,
Göydəndüşmə nə oldusa qapginən.

Sonra gəlir Manayqızı gəbərtmək,
Şah yerini dibdaşından dəbərtmək,
Minellini bu şahlıqdan süpürmək,
Göydəndüşmə nə oldusa qapginən.

İndi bacım nə buyurur, buyursun,
Bu şahlıqda nə istəyir, ayırsın.
Sevgisilə Turqdan qorğa qovursun,
Göydəndüşmə nə oldusa qapginən.

***

Parsa dedi:-Turq, Manayqız qalacaq,
Quduranda öz-özünə ölçü qoy.
Dadlı olur boş-boşuna danışmaq,
Quduranda öz-özünə ölçü qoy.

Turq, Manayqız Arielə yardımdır,
Biri başdır, biri başçı qadındır.
Biri sevgim, o birisi bacımdır,
Quduranda öz-özünə ölçü qoy.

Parsa, Xruş bunca bərk-bərk toqquşdu,
Turq üstündə bacı, qardaş boğuşdu,
Nə bu ona, nə o buna sığışdı,
Quduranda öz-özünə ölçü qoy.

Beş ay keçdi, küsülülər barışdı,

Xruş ondan Manayqızı soruşdu,
Qız nə ondan, nə də bundan danışdı,
Quduranda öz-özünə ölçü qoy.

Xruş dedi: «Bacım, mənim qancılım»,
Bunca necə Manayqızı qaçırım,
Parsadadır bu düyünün açarı,
Quduranda öz-özünə ölçü qoy.

Dedi bir az qoy bu işlər sovuşsun,
Bacım gərək sonevinə qovuşsun,
Yolum üstdə bu bir dağdır, qurğuşun,
Quduranda öz-özünə ölçü qoy.

***

Xruş bir gün Manayqızı qaçırtdı,
Qız qaçırsan barışığa üz saxla.
Bayılmışdı dərman ilə Manayqız,
Qız qaçırsan barışığa üz saxla.

Sonra getdi qapısına Turqtayın,
Dedi:-Məni bağışlasın Turq-qaynım,
Barmaq ilə açılmayır hər düyün,
Qız qaçırsan barışığa üz saxla.
Turq dedi ki,-Mən ağrıgün içində,
Osa gəlib parlaq geyim-kecimdə,
Mən hələ də çırpınıram içimdə,
Qız qaçırsan barışığa üz saxla.

Çox çalışdı Xruş, Turqu görmədi,
Görənlər də ona bir üz vermədi,
Heç kəs onla danışığa girmədi,
Qız qaçırsan barışığa üz saxla.

Beş gün Turqun qapısında oturdu,
Olan-qalan mənliyini itirdi,
İtlər hürdü, onu yola ötürdü,
Qız qaçırsan barışığa üz saxla.

Qan axıtma, söyləmişdi Odərpay,
Odur susdu həm Alçiçək, həm Turqtay.
Gilinc qaldı Mindiyarda bu olay,
Qız qaçırsan barışığa üz saxla.

***

Gələn gördü Xruş yolda Parsanı,
Hərdən adam gözlərinə inanmır,
Xruş dedi:-Parsa bacım, bu sənsən?
Hərdən adam gözlərinə inanmır.

Dedi:-Mənəm, Uğurelə gedirəm,
Gedirəm ki, Turqa bir söz yetirəm,
Qardaş, səni yer üzündən götürəm,
Hərdən adam gözlərinə inanmır.

Sən bacını, Manayqızı alçaltdın,
Od-alovu Əkbitənə sən atdın,
Cumərin də ağ gününü qaraltdın,
Hərdən adam gözlərinə inanmır.

Xruş çəkdi qılıncını qınından,
Dedi:-İçəm gərək sənin qanından,
Sözünü de son gününün sonunda,
Hərdən adam gözlərinə inanmır.

Qılınc endi, bacı iki bölündü,
Yerə-göyə sanki al qan ələndi,
«Turq» söylədi, dil ağızda yelləndi,
Hərdən adam gözlərinə inanmır.

Sonra düşdü, qucaqladı kolları,
Son baxışla yola saldı yolları,
Uzanırdı uzaqlara qolları,
Hərdən adam gözlərinə inanmır.

***

Turq eşitdi öldürüblər Parsanı,
Ölən var ki, öldürəni bilinmir,
Xruş dedi: – Onu Turqtay öldürüb,
Ölən var ki, öldürəni bilinmir.

Xruş dedi:-Onu Turqtay öldürüb,
Bu yol ilə öz öcünü bildirib,
Düz deyildir Turq deyənin heç biri,
Ölən var ki, öldürəni bilinmir.

Turq söylədi:-Qızın adı dirilsin,
Arielə Parsa adı verilsin,
Parsa özü bir ulusa çevrilsin,
Ölən var ki, öldürəni bilinmir.

Dedi:-Başev Əkbitəndə yox hələ,
Odərboydan Başev olsun Minelə.
Bundan sonra toxunmasın el elə,
Ölən var ki, öldürəni bilinmir.

Üzüquylu qaldı yıxıq Əkbitən,
Göz yaşları tökdü onu hər görən,
Tapılmadı bu yanğında çox itən,
Ölən var ki, öldürəni bilinmir.

Başev oldu Odərboydan, böyüdü,
Başraq oldu ona Tanrı öyüdü,
Sürü artdı, qanlı öclər soyudu,
Ölən var ki, öldürəni bilinmir.

IV Bölmə
XIV QAPI

Ağüzər söyləncisi

Turq Parsanın ölümünə acıdı,
Gedən daha acı olar qalandan.
Turelyurda Parsa adı qoydu o,
Gedən daha acı olar qalandan.

Dedi, səni öldürənə ölüm var,
Gün gələr ki, qancılını taparlar,
Könlü, gözü toxlarındır Mindiyar,
Gedən daha acı olar qalandan.

Ondan, qızın qancılını soruşur,
Turq çağırır öz yanına Əlruşu,
Görür qanlı al gözləri alışır,
Gedən daha acı olar qalandan.

Dedi: - Bacın Mindiyarın əriydi,
Çoxlarından çevik idi, diriydi,
Çox başçıdan, çox kişidən dəriydi,
Gedən daha acı olar qalandan.

Əlruş dedi:- o, sizinçin ölürdü,
Təkbaşına Uğurelə gəlirdi,
Əkbitəni yandıranı bilirdi,
Gedən daha acı olar qalandan.